

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egyszévre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Történelmi következtetések.

II.

De a magyar nemzet elmulása még nem volt elrendelve. Az összemberiség sorsát nagy arányokban vezető isteni gondviselés könyvében a magyar nemzet számára még hivatás volt és lehet előírva továbbra is az emberiség egyetemese céljának munkálásában. E hivatás elég, ha abban határozódik is, hogy e nemzet félszázadon át vivjon titáni harcot szóval, törhetetlen lelkesedéssel a szabadságért; a küzdelem végső fokán pedig a mikor a lelkek már izzásig voltak hevülve a szabadság kívánásában, vérével is, mint martyrja az eszmének, erősítse és szentelje meg azt, hogy így a nemzetek lelkében közkinccsé tegye a szabadságszeretetet, a szabadság utáni vágyat.

Ha valamely nemzet szabaddá akar lenni a külső hatalomtól, azt csak akkor érheti el, ha előbb bent teremti meg a szabadságot. Előbb saját kebelében kell lerombolnia a kiváltságok, előjogok akadályozó korlátait; szabaddá tenni a méltatlan szellemi és anyagi terhek hordozásától a nemzet minden rétegét; megadni azoknak teljes egyenjogúsággal az alkotmány minden jótéteményét, hogy a különféle elemek a nemzet tagjainak, a nemzeti élet tényezőinek érezhessék magokat, képességeiket, szellemi és anyagi javaikat bevihessék a küzdelembe.

A XVIII. század 2-ik felében fellobbant szabadság fényénél a magyar nemzet, illetőleg a Karok és Rendek gyűlése a vallási egyenlőtlenséget látta meg legelőször; az e tekintetben másfél század óta fennálló mélységes igazságtalanság, valamint az ebből származható nemzeti veszedelem tűnt legelőször szemébe; és pedig oly élesen, a látás egyszerre olyan világosságot támaszt az elmékben, oly erős szándékot százados keserű sérelmek, méltatlanságok orvoslá-

sára, hogy az 1790/1-ik évi országgyűlésen minden párt, felekezeti különbség nélkül teljes jóakarattal kívánja a protestánsok egyenjogúsítása felé közeledő törvény meghozatalát; és nyilvánítja érvénytelennek az esztergomi érsek által a római kath. főpapság és 84 világi főúr nevében beadott tiltakozást. Az igazság, méltányosság, tehát a protestáns egyházak ügye mellett lángoló buzgósággal harcolnak katolikus főurak, mint gr. Széchenyi Ferencz, gr. Forgách Miklós, Zichy, Ürményi és a legliberalisabb főúr, gr. Batthyány Alajos, a politikai téren egészen a köztársaságig menő liberalis, demokrata főúr, a ki a törvény megalkotásának ellenszegülést egyenesen hazaárulásnak mondotta.

Ez időtől fogva az 1859—60-ik évi pátens küzdelmekig az országgyűléseken a római kath. vallású követek nagy része a legemelkedettebb gondolkozással sürgeti a sérelmek orvoslását, a prot. egyházak teljes egyenjogúsítását; a küzdelemben a protestánsoknak mindig mellette, sőt előtte járnak. Az 1830-iki országgyűlésen p. o. a katolikus vallású Beöthy Ödön által előterjesztett protestáns sérelmekhez a prot. követek nem is szólnak, nem kell szólniok, mert a katolikus vallású követek egész sora lép sorompóba a legnagyobb elszántsággal, nemzeti veszedelemnek tekintvén a haza egy nagy számu polgárainak elnyomatását. Egyebek közt gr. Dessewffy Aurél mint hü katolikus jelenti ki a gyűlölködő kath. papságnak, hogy a katolikus egyház csak addig tarthatja meg az ő nagy hatalmát, befolyását, míg a műveltség, felvilágosodás és keresztyén szelidség követelményei elől el nem zárkozik. Az 1832/6 országgyűlési alsó tábla a reactionarius felső táblának igen heves és keserű szemrehányást tesz a 19. századba nem illő szűkeklőséggéért. Az 1843/4. országgyűlésen a kath. Wenkheim Béla óhajtja, hogy a római kath. egyház uralkodó jellegének megszüntetésével az

állam foglalja le az egyházi javakat; valamint Borsod és Csanád megye követeli tesznek indítványt a secularisatióra nézve.

Ez a teljesen humánus gondolkodás érzés a más vallásu honfitársak iránt, az igazság, méltányosság gondolatától teljes áthatottság, de meg nemzeti szempontok, a nemzet erejének növelése az egység előkészítése által, vivta ki a többi szabadságot, jogot hozó törvényekkel együtt az 1848: 20. t. cikket. Sajnos azonban, e törvénynek megvalósításáért vivandó küzdelmekhez a protestáns egyházak még csak most, 54 év eltelté után kezdenek. Még sajnósb, hogy az eddigi jelekből ítélve, e harcot most nemcsak magokra hagyatva, de akár mint a 18. század első felében, a dühöngésig szított felekezeti ellenségeskedés minden titkos és nyílt munkája által gatoltatva kell megvívniok. A pátens elleni küzdelemben, melynél a magyarság katolikus része, még a klérus is érezte, hogy ez a döntő mérkőzés az osztrák abszolutizmus uralmának Magyarországon biztosítása felett, tehát érezték a vallási, az egyházi küzdelemben a politikai mozzanatot, hiszen világos a Thun-féle terv: a római kath. egyházat a konkordátummal lekötelve, cselekvésében megkötve, a magára maradt protestántizmust, mint az abszolút uralom egyetlen akadályát, megtörni, — a pátens elleni küzdelemben — mondom — még találtak a protestánsok némi erkölcsi támogatást római

katholikus honfitársaik részéről a titokban való bátorítgatásokban, mert ekkor még a felekezeti gyűlölséget, féltékenységet elnyomva tartotta a közös veszedelem tudata; ekkor még nem voltak a katolikusok a felekezeti gyűlölségtől annyira elvakulva, hogy ne látták volna a protestántizmus ügyében a nemzeti ügyet. De az infallibilitás dogmájának kihirdetése után feltámadván az ultramontán reakció, a múlt század 70-es éveitől kezdve már a felekezeti meghasonlás, széttagoltság mind feszítőbb éket ver a nemzet testébe, nem gondolván meg az ultramontanizmus hatalmába került magyar katolikusok, hogy a támadt résen olyan elemek hatolhatnak be: p. o. a fekete és véres internationale, a hazátlan jezsuitizmus és a hazát nem ismerő nemzetközi socializmus, melyek őket is a közös haza romjai alá temelik. Most a 20-ik században a római katolikus művelt magyarság egy részében nincs meg az a felvilágosodottság, a rossz értelemben vett felekezeti tiedésedéssel felülemelkedett, attól el nem vakított az az erős, tudatos hazafiaság, mely megvolt p. o. a 17-ik században Zrínyi Miklósban, a költőben, a ki a protestánsok üldözésében a nemzeti közromlást meglátva, hazafiasági szempontból, magyar nemzeti érdekből kelt védelmére a protestánsok békekötetéseiben biztosított jogainak.

A nemzeti öntudatnak kell tehát felébrednie

TÁRCA.

A D A T O K,

a papi és tanári lakások történetéhez.

A városi tanács Mária Terézia királynőhöz 1760-ban felterjesztett jelentése által ünnepélyesen kinyilatkoztatja, hogy tíz parochialis ház, a kollégiumi sütőház, valamint az utcai leányiskolák nem tartoznak a város birtokaihoz.

Debrecen városának és a debreceni ref. egyháznak különválását, 1752—1753-tól, vagyis a szepesi királyi kamara ismeretes tartalmu rendeletének megjelenésétől, végrehajtásától számíthatjuk. A debreceni reformátusság mindaddig türhető helyzetben volt az ország legnagyobb részéhez képest, a hol articularis és nem articularis városokban és helységekben vas következéssel, nyílt erőszakkal folytatták 1715. óta a király, a kormány, a clerus és a kath. földesurak a protestántizmus elnyomását, az *eretnekek* üldözését. A katolikus egyházat a királyi parancsra ugyan már elebb visszaállították Debrecenben is s egyszerre két szerzetesrendet telepítének még a várostól követelt telkeken; a tisztán kath. vallásu kerületi táblát pedig Váradról Debrecenbe helyezték át: de egyébként alig háborgat-

ták lelkiösmereti szabadságukban a debrecenieket; a Carolina resolutio legsérelmesebb rendelkezéseit pedig — kiméletből — nem is alkalmazták tulszigoruan velök szemben; kiváltképpen míg Savoyai Eugen herceg a debreceniek hatalmas pártfogója élt.

Csak Mária Terézia uralkodásának második évtizedében indultak meg és jöttek egymásután a királynő és kormányzések ama parancsai, amelyek már az államhatalom teljes erejével nehezdedtek a debreceni protestántizmusra, a kálvinizmus itteni ősi intézményeire s a melyek világosan annak a minden uralkodói gondot átható célnak érdekében adattak ki, hogy egy hitüvé legyen Mária birodalma.

Sajátságos, hogy Debrecen és Szatmár városoknak kálvinista jellegükből kivetkőztetését fokozottabb hévvel éppen akkor kezdte meg a kormány, a mikor (1749.) a legtekintélyesebb protestáns világi urak panaszos emlékiratát a királynő meghallgatta s az ő meghagyására az elnyomatás bizonyos pontokban megállott. E szomorú kétségbeejtő időszaknak, amely Debrecenre is elkövetkezett, az volt a bevezetése, hogy a szepesi kamara Mária Terézia vérszerint való elődei által kiadott, megerősített Leopoldi diploma s a szatmári békeokirat ellenére rendeletileg megfosztotta mind az egyházat, mind a kollégiumot jogos és törvényes támaszától, a városnak 200 év óta zavartalanul élvezett pártfogásától. (Intimatio Cameralis. Érkezett 1752. jan. 8. Lásd: Protoc. Restauratorium 1752: 4—8. II.) A tanács és választott hites közönség eredménytelenül já-

a művelt magyarságban, hogy a protestántizmus a törvényhozástól valami gyökeres javulást, vagy éppen a teljes jogegyenlőséget remélhesse. A nemzeti öntudatnak kell megvilágosodnia annyira, hogy a nemzet egyes osztályainak elnyomtatásában jogok nélkül való tartásában, egy egy osztálynak mások felett és azok kárával előjogosításában, kiváltságolásában, egy szóval az igazságtalanságban a nemzeti veszedelmet, közromlást meglássa. A mi közéleti berendezkedésünkben pedig végtelen sokféle ilyen igazságtalanság van. Azonban egyebek e lapokra nem tartozván, a protestáns egyházak lehető felemelésének kérdését tárgyalva, határozottan állíthatjuk, hogy nemzeti nagy érdek a magyar protestántizmusnak alárendelt, inséges helyzetéből kiemelése, anyagilag megerősítése, közjogi méltányolása *három tekintetből. Először alkotmányos tekintetből.* A mennyiben a magyar protestántizmusnak független, le nem kötött alkotmányos szervezete még lehet a magyar nemzeti alkotmánynak mentsvára. *Másodszor nemzeti művelődési tekintetből.* A mennyiben azt a szabad, felvilágosodott műveltséget, melyre egy ilyen helyzetű nemzetnek, mint a magyar, feltétlen szüksége van, mint az elfogulatlan történetírás beismerése szerint a múltban is csak a protestáns iskolák adták, terjesztették, p. o. az 1806-ban kiadott (2-ik) Ratio Educationis uralkodása idején, a melynek békőiban az állami és

katholikus intézetek sem nem neveltek, sem a tudományt nem fejlesztették, hanem csak nyomorúságos másolók voltak, míg velök szemben az 1790/1 : 26. t.-c. alapján szabadabban mozgó protestáns iskolákban élet, szellem lakozott; a miképpen a múltban így volt : azonképpen ezentul is egyedül a szabadságban élő, a tudományokat minden tekintet nélkül művelő protestáns tanintézetek adhatják e nemzetnek a neki megfelelő szabad műveltséget, terjeszthetik az igazi felvilágosodást. *Harmadik tekintet,* mely elodázhatlan szükségé teszi a magyar protestántizmusnak gyors és alapos megerősítését, a *nemzetgazdasági tekintet,* melyet a magyar protestántizmus ügyének taglalásában a legújabb idők hoztak felszínre, de a mely tekintet magyar nemzeti szempontból ma már aligha nem a legfontosabb, a mennyiben a protestáns egyházak tiszta szín magyarsága az elviselhetetlen terhek alatt akár pápistává, akár koldussá lesz, akár kivándorol, akár saját fajtát pusztítja, az mind e szegény, szerencsétlen nemzetnek erőbeli vesztesége.

A magyar művelt osztálynak ezt a nemzeti veszedelmet kell felismernie a magyar protestántizmus romlásában; és csak azután várhatjuk a nemzeti közvélemény megmozdulását a protestántizmus javára. Mert hiszen minden vallásos mozgalom, a vallás dolgában is egykedvű magyar népnél, minden időben politikai,

rult a trón számolyához. A királynő szívét nem lágyította meg az igazság érveivel támogatott alázatos jobbágyi esedezés. (Relatio a királynőhöz. 1752. febr. 11-ről. Protoc. Rest. 15—28. II.)

A következő évben, éppen 150 év előtt, a város hitbuzgó közönségének legnagyobb készsége mellett is, már nem volt szabad a közpénztárból fizetni a papokat és tanárokat. Am azért a tanács és választott hites közönség még nem vetette le magáról sem az egyház, sem a kollégium kormányzásának, gondjaviselésének terhét. Ide vonatkozólag magam is több adatot közöltem e lap múlt heti számában. Ez adatokból látjuk azt is, hogy a városi tanács és választott hites közönség hozta be 1753-ban a párbért (minden pár ember fizessen nyolc-nyolc garast). Így jelenik meg először a debreceni ref. egyházban a kötelező egyházi adó, hogy a belső személyeket, az egyházi és kollégiumi tiszteket fizethessék, miután a szepesi kamara azt is megparancsolta, hogy ezeket olyan alapból tartsák fenn, amely a népnek legkisebb terheltségére nincsen. Oh szent atyai gondoskodás! A nyolc-nyolc garas párbér elégtelen lévén, azt már 1754-ben ugyancsak a városi előjáróság két-két máriásra emelte. (Prot. Relationum 1754 : 459. I.) Ez az év egyéberánt arról is emlékezetes, hogy a tanács, mint világi hatóság ekkor intézkedett utoljára a városházánál a predikátorok, professorok és kántorok meghívásáról. Az egyház szolgálóinak nevét többé nem jegyzi be a városi tisztviselők nevei mellé. (Protoc. Rest. 1754. dec. 26 : 93. I.)

A következő év új meglepetést hozott. Hasító éket vert Debrecen város közigazgatási szervezetének vallásilag addig egységes testébe. Törvényes autonóm jogok mellőzésével a királynő két beltanácsnoki és egy kültanácsi helyre katolikus vallású állami hivatalnokokat nevezett ki : a postamestert, a harmincadost és a kerületi tábla kiadóját. E két beltanácsi tisztség Forró István és Czeglédi Pál halála következtében üresedett meg. A kormánynak ez nem első kísérlete volt arra, hogy a városi tisztikarba katolikusokat erőszakoljon be, noha e korban a pár százat is aligha érte még el a katolikusok száma. Sztáray Imre báró kir. biztos már az 1731-iki tisztújításkor bizonyos ürügyek alatt önhatalmulag senátorrá tette Répási Mihály harmincadost. A legerélyesebben ellenszegülő tanácsbelieket pedig nivataluktól elmozdította. De a clerusnak tetszelgő kir. biztos kudarcot vallott. Mert a király a debreceniek küldöttsége kérésére a harmincados kineveztetését megsemmisítette, az elmozdított tanácsbelieket pedig visszahelyezte. A második kísérlet 1754-ben történt. Most már közvetlenül királyi parancs mozdította el a közelebbi tisztújításkor megválasztott Czeglédi Pál tanácsnokot, továbbá Szöke János, Vasas György és Szoboszlai István hites közönségbeli tagokat e tisztekből. Őszintén bevallott cél volt, hogy helyökbe föltétlenül katolikusok jussanak be az előjáróságba. Mindazonáltal az elmozdítottaknak és a város közönségének alázatos esedezésére, amelyben úgy az állásoktól megfosztott polgárok egyéni rátermettsége, érdemei, mint elődeiknek

nemzeti indokokból vette erejét, azokban gyökerezett. A Péter királlyal bejött idegenek miatt gyűlölte jobban a pogány magyar a keresztyén vallást és ragaszkodott az ős pogánysághoz. Ebben magyarságának fentartóját, abban megrontóját vélte. A II. Lajos udvarában élő sok német miatt gyűlölte a magyar nemes a német földről bevándorló lutheri reformációt; ellenben alkotmányos érzületével, gondolkozásmódjával nagyon egybevágó tanaiért, alkotmányáért ragadta meg nagy hirtelenséggel a nemzet a maga egész zömével a kálvini irányu hitújítást és adott elsőseget annak az előbb megismert lutheri fellett; e mellett alkalmasabbnak is vélvén ennek puritanizmusát az akkori idők erkölceinek javítására. Ugy hogy határozottan állíthatjuk, miképp az erőszakos rekatholizációval a magyar nemzet az ő alkotmányos érzületével és puritán jellemével ellentétes, annak meg nem felelő vallásos irány követésére erőszakoltatott és ott tartatik mesterségesen ma is. Ez bosszulja meg magát az örökös elégedetlenségben, a megszűnés nélkül ismétlődő reakció gátló működésében.

Am az igazságot ma nemhogy a katolikusság, de a protestánsok sem látják. Innen van, hogy néhány magasabb műveltségű és képzettségű, tehát magasabb látkörrel bíró nagy urainkon kívül, a magyar protestáns művelt elem egészen távol áll egyházától; még a hivatalos egyház körébe tartozók jó nagy része is csak a

tisztességet fogadja el a kötelesség teljesítése nélkül. A nagy többség pedig vagy sejtellemmel sem bir egyháza nagy nemzeti jelentőségéről, annak nehéz küzdelmeiről, vagy megelégszik egy nagy hangu nyilatkozattal, avagy éppen hidegen, talán ellenséges, kárörvendő lélekkel nézi annak nehéz küzdelmeit.

Ha a jelek nem csálnak: úgy a magyar nemzet nemzeti öntudata ébredőben van. És ha az felébred: akkor a multak tényeiből következtetve, a nemzeti közvélemény ismét mellé áll a protestáns egyház harcosainak és segíti kivívni a győzedelmet, az igazság diadalát, mely talán utolsó lesz már e haza földjén. Viszont a nemzeti közvélemény igazságos hangulata bent a protestáns egyházban is növelni, fokozni fogja a küzdők erejét. A nemzeti öntudattal egyidőben pedig, — úgy hihetjük — megmozdult a protestáns egyházas öntudat is. Netalán adott már vezért is az isteni Gondviselés, ezuttal ismét a lelkiismereti szabadság klasszikus földjéről, a lelkiismereti szabadság harcához. Ex oriente lux!!!, Egyetlen szavára már megmozdult az eddig beteg test. A tiszántuli egyházkerület közgyűlése, valamint a nagy félenkségű konvent egyszerre bátorságot, öntudatos munkát kezdenek. Hiába! Természeti törvény, hogy magasabb helyről mind a fény jobban világít, mind a hang messzebbre terjed. Br. Bánffy Dezső egy csapással elismert, várva várt vezére lett — való-

az uralkodó ház javára tett hasznos szolgálatai előszámoltatának* a királynő ezuttal kegyelmesen visszahelyezé őket. De a kegyelem szigorú feltételeként megparancsolta, hogy a városi hatóság a katolikuskoknak a polgárok közé való fölvételt, házak és más ingatlanok szerzését megkönnyítse; sőt a katolikusok közül azokat, akik erre alkalmasok, a választott közönségbe, valamint a bel-tanácsba, a most elengedett kirekesztés büntetése utóbb meghajolni lesz kénytelen a város közönsége. Az 1755-diki tisztujítás előtt érkezett királyi parancs alatt beválassza. 3. dec. 17. Intimatio (Resolutio 175

* *Czeglédi Pálnak*, egy ízben népszószólónak anyai ágon nem kisebb ősei valának, mint Baranyi Mihály főbíró, biharmegyei alispán, a kinek I. Leopold címeres nemesi levelet és birtokot adományozott és *Vigkedvü* Mihály főbíró, akit a harangodi német tábor felől küldött híradás miatt (1661.) a váradi basa megfojtatott. *Szoboszlai* Istvánnak Thuri Szabó Péter volt egyik őse, aki 1606-ban Penthe Máté tanácsbelivel együtt Egerből jövé, szörnyű kegyetlen halált szenvedett a tatároktól. *Vasas* György pedig anyai nagyatyjára Szikszai, másként Debreceni *Kis* Péterre hivatkozhatott, aki meg Bécs ostromakor (1683.) tett Lotharingiai Károly herceg császári fővezérnek a török tábor körül olyan kitünő szolgálatokat, hogy ezért I. Leopold Bihar-megyében bizonyos jószágok adományozásával jutalmazta. *Szóke* János — végül — a nagyapja érdemeire emlékeztette a királynőt. Ez érdemeket annak idejében két királyi és ugyanannyi nádori adomány-levelel ismerte el. (Instantiák. Prot. Rest. 1753 : 68—74. ll.)

camarae hung. 1753. dec. 22. Protoc. Rest. 1754 : 74. 76. ll.)

Előre látható volt, hogy a királyi akarat előtt elébb és kamarai rendel t (Decretum regium 1754. dec. 23. Intimatio cameralis dec. 28. Prot. Rest. 1755 : 96 102. ll.) már azzal fenyegeti meg a debrecenieket, hogy ellenszegülés esetében megvonják tőlük a szabad választás jogát. A közönség mindazonáltal felség folyamodvánnyal élt, amelyet Pándi János és Szeremley Sámuel vittek a trón elé. Hasztalan volt minden hivatkozás az uralkodóház iránt való törhetetlen hűségre és a sok nagy szolgálatra, miket Debrecen csak az utolsó felszáz év alatt is tett a koronának és a hazának. „Az orthodox kath. hitnek gyarapodása és előmenetete,“ mit évről-évre hangoztattak a tisztujítást elrendelő kir. parancsolatok, úgy kívánta, hogy megbízható elemek legyenek az eretnek tanácsban; olyanok, akik bizonyosan folyton szemmel tartásuk ennek a gyanus előljárásnak minden lépését, minden szavát és minden lélekzetvételét.** Az így meghonosított kémrendszer munkáját sejtethetjük az 1759. dec. 5-én kiadott királyi parancsolat némely rendelkezésében. Csak a legjellemzőb-

** Mikor 1749-ben nagynehezen kihallgatást adott a királynő a két prot. egyház legkiválóbb világi főurainak, a kihallgatás során, azt mondta, hogy a városok hús gébe nem bizhat. A követek (Prónay, Podmaniczky, Szirmay, Vay és Ráday) ez ellen tiltakoztak, biztosítván ő felségét mindnyájuk hűségéről. Ekkor Mária Terézia egyenesen megnevezte Debrecent, mint a hol zendülés is készül (?)

színiüleg mind a két protestáns egyháznak . . . lehet, hogy az lesz az egész magyar közéletnek. Ezek a történelem logikája által jogosított következtetések.

Még egyet! . . . A magyar protestáns egyház jogainak kivívására, szabadságának védelmezésére, létének biztosítására, idestova négy évszázados életfolyamán, mindenkor a világi rész, és pedig a művelt elem kelt fel, fegyverrel, vagy szellemi és állása sulyával. A fegyveres küzdelmek kora után következik a hodrogkereszturi (1734.) összejövétel állásfoglalása; az 1790/1. országgyűlésen a „kolosszális nagyságu“ (Kazinczy Ferencz szavai) Domokos Lajos debreceni főbíró bámulatos erélyű küzdelme; a debreceni pátens-küzdelemben Tisza Kálmán lelki vitézkedése, — mind fényes cselekedetek. Mindezek csálhatatlanul mutatják, hogy a magyar protestáns egyház külső sorsa és ez természetes ezen egyház szervezete mellett — a művelt és pedig magasrangu urak fegyverének élére, vagy szellemi és erkölcsi tekintélyükre van helyezve. E feladatot ők eddig, az utolsó percek legalább, mindig teljesítették. Hanem ugyancsak a protestáns egyháznak belső, tehát állandó erőforrása viszont a népben van. Ezt az állandó erőforrást megtartani, táplálni a lekipásztorok kötelessége. Kíváncsian várhatjuk, hogy ha egyházunk a világi elem hatalmas fellépésével külsőleg biztosítva lesz, vajjon akkor a

lekipásztorok ezrei ébrednek-e kötelességtudatra!?

Kémer, 1903. január.

Nagy István.

TANÜGY.

A gyermekek erkölcsi megóvása.

A gyermekek erkölcsi megóvásának kérdése utóbbi időkben sokat foglalkoztatta a tanügy embereit. Foglalkoztak vele mindnyájan, tekintet nélkül arra, hogy melyik fokon szolgálják a magyar közoktatásügyet. Fontos kérdésnek tartja az erkölcsi szempontot a nevelésben úgy az elemi, mint a közepiskola. Targyalták ezt a kérdést a különféle tanítóegyesületek, tárgyalták a tanári körök is és mindnyájan egyértelműleg konstataáltak, hogy a gyermekek erkölcsi épségének a megóvását igen sok kedvezőtlen körülmény nehezíti meg, s hogy éppen ezért a gyermekek erkölcsének megóvása a tanításügy munkásainak egyik legnehezebb, de egyszersmind legfontosabb feladata, mert az iskolától nemcsak ismeretek elsajátítását követelhetjük meg, hanem talán még inkább a valódi nevelői tevékenységet.

A magam részéről jelen cikkben ennek a kérdésnek a népnevelés körében elfoglalt jelentőségéről akarok szólni, s megvallom, hogy erre nagyon is helyi érdekű körülmény ösztönöz, a mennyiben csak nem régen a múlt évi december hó végén foglalkozott ezzel a kérdéssel Debrecenben a hajdumegyei tanítók Göncy-egyesületének közgyűlése. Ez alkalommal mind az e tárgyról felolvasást tartó Ritoók István kabai tanító, mind pedig a hozzá szólók sok olyan eszmét vetettek

bekre szorítkozom: Tisztujítás alkalmával a megválasztott tisztakar Isten segélyül hívása végett ezután a róm. kath. templomba menjen s ott tegye le a hivatali esküt is. (A Carolina resolutio decretalis esküformája: a boldogságos Szüzre és a szentekre.) Hogy eddig ez nem így történt — amint már 1754. végén parancsolatott volt — azt határozottan rosálja ő felsége. A tanács a tisztai fizetések felfüggesztésének terhe alatt adjon felvilágosítást a helvét hitvalláson levő kül és beltanácsbeliek által a r. kath. tanácsbeliek kizárásával tartatni szokott titkos összejövetelek, valamint az egyházi, árva és ispotályi szárnadások felől. Terjessze fel a polgárosított lakosok névsorát ezek vallásának kimutatásával együtt. Továbbá adja okát annak, hogy némely idegenek a város kebelében való házvételben miért akadályoztatnak?

Ugyanezen igen keményhangu kir. parancsban van szó mostani cikkem tulajdonképeni tárgyról is: a *parochialis házakról*. E házak, általában a város közházai iránt úgy látszik, a Biharvármegyétől 1758-ban megvásárolt Baranyi-féle ház ügyében tett felterjesztés ébresztette fel a kamara és az uralkodó figyelmét.* Ugyanis e tanácsi felterjesztés tizenháromnak mon-

dotta a város hasznára megvett efféle házak számát. Ellenben a királyi parancsolathoz csatolt kimutatás, — a melynek eredetét, forrását nem ismerjük — a város birtokául 57 házat számlált elő. (In informatione sua domos ad rationem communitatis tredecim solum praeemptas haberi exponet — t. i. a magistratus —; in advoluta vero eidem benigna resolutioni specificatione plane No. 57. per eandem civitatem possideri exponuntur.) A királynő tehát, rámutatván ez ellentétre, a szeptesi kamara útján hü és körülményes tudósítást, felvilágosítást kívánt a következő kérdésekre: hány, kik által lakott, mely célra szolgáló, micsoda költséggel, mely okból vásárolt és micsoda bér mellett hasznosított háza van a város közönségének? E házak a közpénztárból vagy más forrásból tartatnak-e fenn? E házak közül melyek szorosán véve gazdaságaik; és melyeket tart az előljároság kevésbé szükségeseknek s ennél fogva eladhatóknak?

(Folyt. köv.)

Zoltai Lajos.

* A Baranyi ház a mai főposta helyén állott, Piac-utcában. Mint Vigkedvü örökség szállott a váradi Baranyi családra. 1744-ben Baranyi Mihály főbíró egyik veje Komáromi József ezredes sógoraitól az egész házat magához váltotta. Ő pedig Biharvármegyének adta el. Ötven lóra való istállója lévén, a város katonai kvártélyul szerezte meg. 1872. óta kincstári birtok.

fel, melyek megérdemlik, hogy azokat minél szélesebb körben ismerjék meg különösen azok, akiknek bármiféle címen alkalmuk van arra, hogy a nép erkölcsi életének emelésére befolyást gyakoroljanak. Mivel pedig ezen lap olvasói egy vagy más oknál fogva tényleg befolyást gyakorolhatnak a nép erkölcsi életének ellenőrzésére és irányítására, sőt legnagyobb részük a nép erkölcsi életének hivatott őrje: azt hiszem, hogy nem lesz érdektelen és esetleg tanúságos eszmecsere adhat alkalmat, ha elmondom erről a kérdéstről a magam véleményét, tekintetbe véve a Göncy-egyesület említett gyűlésén elhangzott észrevételeket és indítványokat, továbbá felhasználva azokat az indítványokat is, melyeket a Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága az egyes tanítótestületek javaslatai alapján összeállított.

Mielőtt azonban részletesen ismertetném az eme célra szolgáló eszközöket és módokat, nagy általánosságban tisztázandónak tartok egy kérdést is, mely szintén felmerült a vitában több helyen. Sokan hivatkoztak történelmi példákra, s az államok történetéből megállapított ama igazságot sokan ismételték, hogy az állam talpköve a tiszta erkölcs, s mint classicus példát felhozták a már szálló igévé lett görög és római erkölcsöket, melyeken nyugodott állítólag emez államok nagysága. Itt azonban nagy tévedésben voltak többen, mert ha azt a kérdést vizsgáljuk, hogy az általános közerkölcsiség és a gyermekek erkölcsi megóvását tekintve, melyik társadalom volt szerencsésebb helyzetben, vajjon a görög és római társadalom-e, vagy pedig a miénk, én mégis hajlandó vagyok nagyon is nyomós indokok alapján azt állítani, hogy a mi társadalmunk erkölcsi színvonala, ha nem is kifogástalan, de mégis magasabb fokon áll, mint az ókorak már phrázisképpen magasztalt erkölcsi állapota. Nem akarok részletekbe bocsátkozni, nem is akarom még csak főbb vonásaiban sem rajzolni azt a képet, a hogy a jeles történettudós Schvarcz Gyula ellentétbe helyezkedve a német és más tudósok szűk látókörű felfogásával az ókori görög és római társadalmi és politikai életet bemutatta. Tény, hogy a tömegnél bizonyos korszakokban meglevő hazafiúi erények mellett a görög és római történelem legjelesebb alakjaihoz is sok aljas cselekedet s egyéni önző érdekek sugalta tettek fűződnek. Nem akarom itt bemutatni sem az ochlokrátia, sem a Kleonféle szájhősöknek az erkölcsi felfogással annyira ellenkező cselekedeteit, pusztán csak arra a közismertes tényre mutatok rá, hogy a római és görög társadalom szokásában a különféle emkeri bűnök és különösen az érzékiségkörébe eső és a gyermekek erkölcsi megóvását is teljesen lehetetlenné tevő fajtalanág különféle módjainak a kifejezésére annyi szava volt használatban, hogy hála Istennek, a mi korunk a közhasználatban annak felét sem ismeri, azt meg már éppen megengedhetetlennek tartjuk, hogy ilyen bűnöket a költők dicsőítsenek. Éppen ezért én az ókori társadalom erkölcsi színvonalát a mienknél sokkal mélyebben süllyedve látom, s meg vagyok győződve, hogy bármily sok kívánni valót hagynak is fel erkölcsi állapotaink, mégis a római világ társadalmának erkölcsivel szemben azóta határozott fejlődést, javulást konstatálhatunk.

De éppen ezért meglehet figyelni a történelem folyamán azokat az okokat is, a melyek bizonyos korszakokban az erkölcsiség emelkedését, más korszakokban meg az erkölcsitelenség terjedését eredményezték. Az emberiség fejlődésének egyes stádiumaiban megfigyelhetjük minden egyes korszak erkölcsi színvonalát, de

ugyancsak a világtörténelem utmutatása mellett ugyanazon korszakban is a különféle műveltségű és a polgárisultságnak különböző fokain álló nemzeteket is megfigyelhetjük és ez is tanúságos eredményekre vezethet.

Vajjon sokkal különb volt-e az ókoroknál a katólikus történetírók által annyira magasztalt középkor. Papjai, szerzetesei kepmutatók. A barátok életéből sok adat maradt fenn, melyek azt bizonyítják, hogy a szerzetes éppen nem gyakorolta magát az aszkezisben. Egy adat szerint a titkon sült kappant fogyasztó paulinus atyafiak közzé egyszerre betoppan a jólelkű Gergely főnök ezekkel a szavakkal: „Az Isten bocsássa meg nektek atyámfiai, hogy engem elfeledtetek meghívni.“ Vagy a jóságos István főnöknek hosszúra nyúlt oktatása alatt a barátok morgással adják tudtul, hogy az Isten ígését is meg lehet unni. Hivatalos adatok beszélhetnek szent papokról és az erkölcsök virágzásáról a középkorban, tudjuk, hogy ezek kevés hitelt érdemelnek. Kinizsi Pál Vázsonyban egy paulinus kolostornak az alapját vetette meg 1483-ban, a vázsonyiak viszont Kinizsiné Benigna asszony számára egy imádságos könyvet írtak magyar nyelven. Gyönyörű imádságokkal építhette lelkét Kinizsiné. És mégis Benigna asszony 1519-ben férjét orgyilkosokkal megölette.

Ime ilyenek voltak a középkor erkölcsői. Vallásos buzgósága határtalan, gépiesen lemorzsolja a cifra szertartások keretében imáit, de ez cseppet sem emeli erkölcsi színvonalát, hiszen a vérontástól sem irtózik. Hunyadi János, az egész európai kereszténység által ünnepeelt hős Moldva várában minden hádi fogolyt a szemét kiszuratta, kezeit és orrukát levágatta. Ugyanaz a Kinizsi Pál, a ki 1483-ban kolostort alapított, 1493-ban Temesváron a fogoly törökök egy részét zsákba varrva vízbe hányatta, másik részét pedig malomkerékre kötötte, megnyúzatta, megsüttette és az éhes sertések által felfalatta.

Az erkölcsi élet bármelyik oldalát vizsgáljuk, hasonló eredményre jutunk a középkorban. Nem tudok elképzelni azonban modern hőst, a ki hasonló kegyetlenségeket engedne meg magának. Az elmondottakból konstatálhatjuk, hogy az *erkölcsök a XVI. század óta szelidültek*. S nem tévedek, ha ezt a *dicsőséget a XVI. század óta felkarolt iskoláknak tulajdonítom*, mely többé nem pusztán egyesek számára áll nyitva, hanem még az államhatalom kényszerítő eszközeit is felhasználja a társadalom legalsóbb rétegeinek a nevelésére is. Ennek a nagy elvnek a kimondása pedig a reformáció dicsősége!

Az erkölcsök színvonaláról még egy tényt megállapíthatunk a világtörténelmi fejlődés folyamán. Ugyanis az erkölcsi színvonal egyes korszakokban annál magasabb volt, minél egyszerűbbek voltak azon kor nemzetének a társadalmi viszonyai. Viszont minél fejlődöttebb volt valamely társadalom, s minél szélesebb körben fejtette ki a maga tevékenységét, a külső nagysággal együtt az árnyak is nőttek, az erkölcsi színvonal is süllyedt. Az ó-római erkölcsök is csak addig virágoztak, míg patriarhalis viszonyban élt a római, mihelyst azonban Látium határait átlépte s nagy hatalmi törekvéseivel együtt társadalmi viszonyai bonyolodottabbakká lettek, vége lett a régi erkölcsöknek, melyek után nem hiába vágyódott vissza Cátó lelke. A római birodalom jövője a külső nagysággal párhuzamban az erkölcsi zülles képét mutatta ezután, mely nem is vezethetett máshoz, mint a köztársaság bukásához, majd pedig elő

kellett állani a kereszténységnek, mely a pogányság széthulló társadalmának a romjain éppen az erkölcsi színvonal újra való felemelésével alapított új országot, a Krisztus országát.

És itt elértünk oda, hogy az erkölcstelenség terjedésének egyik főforrására rámutathatunk. Nálunk még nem oly fenyegető a veszedelem ez irányban, De különösen Francia- és Németországban, hol a társadalmi bajok orvoslására első sorban a protestáns egyházak vezetői igyekeznek helyes utakat és módokat kijelölni, érlelődött meg az a vélemény, hogy a nagy városok lakosságának rohamos szaporodásával szemben a vidék elnéptelenedése szembevetendő. A nagy városi élet pedig éppen nem mozdítja elő semmiféle intézményével az erkölcsök javulását, ellenkezőleg az erkölcsökre kártékony viszonyoknak egész sorozata működik közre arra nézve, hogy a nagy városi nyomorral együtt járó erkölcsi züllés napról-napra ijesztőbb mérvet öltön. Több államban követelnek éppen ezért olyan intézkedéseket a kormánytól, a melyek a vidék elnéptelenedését s a nagy városi proletárság rohamos szaporodását meggátolni képesek legyenek.

Sajnos, már nálunk magyaroknál is határozottan észlelhető ez az irány. A vidék lakossága a könnyebb megélhetés reményében a városokba tódul s fővárosunkról nem is szólva, már vidéki városainkban is sok a oglalkozás nélküli elem, a falvak lakosságának a szaporodása pedig a nagyobb városokba tódulás miatt több helyen alig észrevehető. Napjainkban azonban már nem lehet arra kilátás, hogy a gyors és könnyű közlekedés korszakában társadalmi viszonyaink olyan egyszerűekké fognak tétetni, mint csak egy századdal ezelőtt is volt, sőt bátran mondhatjuk azt is, hogy nem volna helyes gondolat holmi olyan eszmékkel visszaállítani a „boldog középkort,” mint a milyenekkel egyik katolikus párt szeretné ama sötétséget ismét visszahozni. A protestantizmus hívatott őrei az emberiség haladásának kerékkötői nem lehetnek, ellenkezőleg nekik az a hivatásuk, hogy az igaz hit terjesztésével és erősítésével emeljék a morális színvonalat!

Hogy pedig ez lehetséges, annak a bizonyítására rámutatok arra a tényre, hogy az ókor és középkor társadalmá a maga egyszerűségével szerencsésebb volt ugyan, de nem rendelkezett az erkölcsi nevelésnek azval a fontos eszközével, melylyel mi is napról-napra nagyobb mértékben bírunk: nem rendelkezett az iskolákkal! Az erkölcsi nevelés alapját az iskoláknak kell megadni, s ha ott megtörtént a helyes alapvetés, annak az eredményeiből az élet bajai és küzdelmei egy részt megsemmisíthetnek ugyan, de annak a nyomait egészen el nem törölhetik. S meg vagyok győződve, hogy ha Magyarországnak a már ez idő szerint is tekintélyes 28,000 főből álló tanítótestülete vállvetve s egyöntetű s céltudatosan megalkotott terv szerint fog a munkához, az erkölcsi színvonal emeléséhez nagy mértékben hozzá fog járulni.

Tegyük hozzá, hogy ma már az állam is nagyobb hatalommal és befolyással bír az egyesekre, mint birt az ó- és középkorban. Ezért joggal elvárhatjuk az államtól is, hogy az ő céljai elérését is megkönnyítő erkölcsi színvonal emeléséhez a maga eszközeivel ő is járuljon hozzá.

(Folyt. köv.)

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

Jobban értesült nyilatkozatom a tatarosi missió ügyében.

(Folytatás és vége.)

Hogy nemzetünkre nézve mint a gyermekek, úgy a felnőttek sem vesznek el s így nem absorbeálódnak: arról tanuskodik és kezeskedik a bányatelep jó magyar érzelmű vezetősége, megemlítvén egyszersmind azt a legközelebbi ténykedését, hogy — a mint a biharm. hivatalos lap a „Szabadság” — is közölte — Kossuth Lajos születésének 100-ik évi emlékünnepe megtartották és pedig ez református istenisztelettel kezdődött, a mikor — méltóztassék elhinni — magyar érzelmmel felbuzdultak, hivatali férfiak és egyszerű munkások egyenlően adakozván egy Kossuth szoborra, mely az állami iskolában lesz felállítandó.

De hát az egyháziasság tekintetében sincsenek a tatarosi reformátusok elhagyatva. Az én első felhívásomra 1901. évi szept. hónapban szerény urasztali és keresztelő edényekre begyűlt összegből, melyben más felekezetűek adakozása is dicséri az Istent, vannak szent edényeink. Aztán adományoztak két egyszerű, de szép urasztali terítőt, az egyik szövet, a másik bársony. Sőt már 1901-ben elkezdtük a csöppnyi, de mégis valamelyes gyűjtést egy rendes templom építésére, a melynek már helyet is ajánlott a bánya-igazgatóság egyfelől, ha t. i. az Tataroson és a szomszéd községben, Kövesegyházán, Balogh János másfelől, ha t. i. emitt lesz megépítve.

Sajnálom, hogy a bihari e.-m. felterjesztéseiben éppen e tények valósulásakor nem arról volt szó, hogy hát ezeken hol és mi a hiba, hanem kerek állítása az, hogy ezeket a szolgálat szerint tényleg az érmelléki egyházmegye kebelébe tartozó hiveket nem gondolja senki, teljesen elvesznek, elpusztulnak.

2. Ez alapon szólok a bihari egyházmegye tervezetéhez.

Az érmelléki e.-m 1901. évi szept. 24-én tartott gyűlésében 15. sz. a. óvást emelt, tiltakozott a bihari e.-m. indokolatlan térfoglalása ellen. Kérte is a kerületet intézkedésre, de ez elmaradt.

Ajánlja pedig a bihari tervezet missiói központnak Tatarost, azon az alapon, hogy az ettől 3—4 óra alatt megközelíthető Nagy-Tótfaluban és környékén is van 100—120 lélek. Ez következtetés, mert az eddigi felterjesztésekben mindig Nagy-Tótfalu részére kért missiói segélyt az egyházmegye, a minthogy az 1899. évi konv.-jvk. 41. sz. 5. p. a. határozottan a „Nagy-Tótfalui és Poklosteleki” missiói kör jegyzetettek elő segélyre. Így az 1898. é. konv.-jvk. 62. sz. a. a bihari e.-m. Nagy-Tótfalu szervezéséről szól; és u. o. az érmelléki e. m. részéről 444/1893. és 175/1894. sz. egyházkerületi határozat alapján Poklostelek, éppen mert az aszfaltbányatelep mar akkor gondozása alatt volt, egyképpen előjegyezett. Az 1897. é. konv. jvk. 89. sz. a. a bihari egyházmegyében Nagy-Tótfalu, Szalárdhoz tartozik, amelyet ez lát el. Az 1895. évi konv.-jvk. 31. sz. a. újabb segélyre nyilvántartatik: Nagy-Tótfalu az érmelléki egyházmegye részéről felterjesztett 7. missiói kör tervezetében a bányatelepet gondozó poklosteleki kör. És így szerintem történetileg indokolatlan, valósággal lehetetlen, hogy ha azt a Nagy-Tótfaluban levő kis egyházat, mely hajdan virágzó volt s vagyonnal bír, nem tudja a bihari e.-m. másképpen

gondozni: egy attól hegy és vízrajzilag nagy nehezen megközelíthető s eddig sem a bihari e.-m. által meg látott, de lelkesileg ellátott fiókegyházhoz csatolással kombinálja azt megmenteni a mindent kiséítő kongrua igénybe vétel mellett, nem is említve az én onnan jöhető csekély jövedelmem leütését.

A ki a kevesen hívnek találtaik, annak ígér több biztatást az Úr is. A Nagy-Tótfalu missiói ellátásához semmi szavam.

De azt meg kell jegyeznem, hogy Tatarosra vonatkozólag más a nézetem. A gyülekezet szervezését, anyaegyház alapítását sem az ügy érdekében, sem a hívek megterhelhetése szempontjából egyszerre nem lehet keresztül vinni:

Nem kezdhetjük kongruával, a mikor még templom sincs. Kezdtük igehirdetéssel, s ma már vannak szent edényeink, van — fele részben — harmoniumunk énekvezetésre, van templomnak ajánlott hely, megindult a kezdeményezés a templom építéséhez és mind e végett van némi — lelkesi szolgálat, a miért oly csekély önkéntesen megajánlott díjazás jár, hogy a stólán kívül alig elég fuvarra. Ha pedig az üzleti viszonyok a bányatelepen oda fejlődnek, hogy azon a vidéken allandó lesz a letelepedés, mert t. i. csak költözők a nagyobb rész, majd, ha Isten segítségével temploma lesz ott csak 100 főnyi gyülekezetnek: „akkor lesz meg annak a lehetősége, hogy önálló lelkeszseget kérjen az a gyülekezet. Addig pedig — nézetem szerint — ennek szükségességét nem lehet felsőbb hatóságilag erőltetni.

És addig, míg azok a református hívek az én egyházmegyém által reám bíznak, míg törvényes alapon az egyházkerület ottani szolgáltató alól fel nem ment: bárki is ottan megjelenék a bihari e. m. részéről békeségünket megbontani, az eddigi munkát megszakítani: nemde az egyházi törv. kv. 300. § 3. és 4. p. alapján peres eljárást tenne szükségessé, a mi magát az ügyet hátráltatná?

De meg — tegyük fel — ketten egyszerre jelenünk meg predikálni. Nem volna-e ez sok? Hiszen Pál apostol maga se ment oda, a hol Péter rendelt predikátort.

Mint ez ügyben illetékes, ténylegesen szolgáló lelkesz tisztelettel fogadva az egyházkerületi közgyűlésen megnyilatkozott óhajnak azt a kifejezését, hogy Tataroson önálló lelkeszseget szervezzünk, vagy, hogy az ott lakos híveink lelkeszi gondozás alatt legyenek: az erre vonatkozó dolgokban szükséges előljárást, hogy megkezdtem, az előadottakban — azt hiszem — elég nyilvánvaló. A missió ügyi bizottság figyelmét pedig már itten is teljes tisztelettel kérem ki az e tárgyban összeállított *memorandumra*, mivel az én egyszerű, pedig mindezekről beszámolt missiói jelentéseimnek erkölcsi jutalma az lett, hogy tudomásul vették, anyagi sikere pedig semmi. De azért a dolgot nem lehet annyiban hagyni, hanem építsünk az Úrnak hajlékot, talán Tataroson is Nagy-Tótfaluban is. Ez az én szerény nézetem, illetékes nyilatkozatom.

Kelt Poklosteleken, 1902. dec. 12-én.

Könyves Tóth Sámuel,
reform. lelkesz.

Az országos református tanáregyesület központi igazgatóságának gyűlése.

Az országos ref. tanáregyesület központi igazgatósága 1902. december 28-án Debrecenben gyűlést tartott

Dóczi Imre elnökle alatt. Első tárgya volt az elnökség jelentése eddig tett intézkedéseiről és a reá bízott feladatok elvégzéséről. Így pl. Összeállította és a tagoknak szét küldözte az egyesület évkönyvét. Megszerkesztette és a konventi zsinat előkészítő bizottsághoz felküldötte a *zsinati törvények revíziójára vonatkozó felterjesztést*, melyet egész terjedelmében az évkönyvben is közzé tett. A konvent e memorandumnak köznevelési részét a legtöbb pontban elfogadta, azonban az egyházalkotmányi és törvénykezési, azaz a tanári képviselőre vonatkozó részét, csaknem teljesen elvetette. A memorandum sorsát teljes mértékben majd abból a dolgozathól látjuk meg, melyet a konvent mint zsinat-előkészítő bizottság a legközelebbi napokban ad ki a további tárgyalás és hozzászólás alapjául. Annyi bizonyosnak látszik, hogy a tanárság az elért eredményben aligha nyugszik meg s egyben-másban még föl kell emelnie szavát. Ennek megbeszélése végett a központi igazgatóság február hó 22-re Debrecenbe összehívja az egyesület nagy választmányát. E választmányi gyűlés elé terjeszti az igazgatóság a *tanári fizetési fokozatok eltörlése* tárgyában az egyházkerületekhez és a konventhez kérvényekre hozott határozatokat is abból a célból, hogy az esetleges további intézkedésekről a választmány eszmét cseréljen s a tanácskozás eredményéhez képest készíttessék elő aztán az ügy a közgyűlésre. Az idei közgyűlés idejére nézve is ismerni akarja a központi igazgatóság a választmány hangulatát. Legalkalmasabbnak látszik. *Nagy-Enyed* lévén ez idő szerint a közgyűlés színhelye s a kirándulásoknak is a legkedvezőbbek a pünkössti szünidő. De ha ebben lesz a megállapodás, akkor úgy kell intézkedni, hogy minden iskola tanári karának legyen annyi szünideje, a mennyi a közgyűlésen leendő megjelenést lehetővé teszi. A választmány február 22-ki gyűlését egy aktualis tanügyi kérdés feletti rövid előadással s ahhoz fűződő eszmecserevel is össze akarja kötni az igazgatóság. Az előadás tárgyát a napirenden levő *iskolai rendtartás* fogja alkotni.

A *gymn. magyar olvasókönyvek* szerkesztésére kiküldött bizottság eddigi munkálatairól terjedelmes és alapos jelentést adott be a központi igazgatóságnak. A megkezdett munkálatok alapján a legjobb reménységgel lehetünk a kiadandó olvasó könyvek iránt, melyeknek szerkesztését a bizottság tagjai egymás közt osztályonként felosztották, úgy azonban, hogy közösen átnézik és megbirálják egymás munkáját.

A kiadásra vonatkozólag egy ajánlatot tett a bizottság az igazgatóságnak, mely szerint a Sárospataki Irodalmi Körrel, ezzel a régi jó hírű Kalvinista tan-könyvirodalmi vállalattal lépjen az egyesület érintkezésbe. Ez a terv azonban, mivel az egyesület alapszabályaiba ütközik és az ajánlat értelmében gyakorlati kivihetősége sem látszik lehetőnek, még bővebb megvilágosításra és megbeszélésre vár. Ezért az igazgatóság a határozathozatalt e kérdésben későbbre halasztotta.

Legvégül az igazgatóság az ujonnan jelentkezett s a gyűlésen bejelentett tagoknak örvendezett. Különösen kiemelendő a *belső-somogyi ref. egyházmegye*, mely 200 koronával lépett az alapító tagok sorába. *Baksay István*, a református tanárság nesztora belépésekor 5 évre előre kifizette tagsági díjait; a *gyönki gymnasium* tanári kara is teljes számmal belépett a társulatba, így most már egyetlen ref. tanintézet sincsen, melyből tagjai ne volnának az országos református tanáregyesületnek.

Milyen legyen az új névtár.

E lap legközelebbi számában közölve volt Főt. Püspök ur azon körlevele, melyben felhívja az esperes urakat egy 1903-ban készitendő kerületi névtár adatainak a beszoállítására.

Az adatok betervezésének megkönnyítése végett jelezve vannak a rovatok is, a melyek szerint a névtár összeállitva lesz.

Ezekben nem látunk semmiféle újítást, azok a régi sablonszerű kimutatások lesznek abban újra, amelyeknek igen jó hasznát vehetik azok a cégek, kik ezek alapján árjegyzékeket fognak szétküldeni, mert megkapják benne pontosan a lelkészek s tanítók neveit és az utolsó postát.

Eltekintve attól, hogy egyedül csak a rovatokba való sorozás felelne meg egy áttekinthető kerületi névtár al-ki kellékének, itt egy más szempontot tartok szükségesnek a névtár készítőjének s a kerület elnökségének nagybecsű figyelmébe ajánlani.

Nevezetesen, ha már elkészítjük nagy költséggel azt a kerületi névtárt, hadd legyen az akkor egy olyan nélkülözhetetlen munka, a melyből, ha felnyitjuk, bármelyik egyházra vonatkozólag megláthassuk, hányféle felekezet van abban a polgári községben, mennyi azok száma, stb. . . Szóval tüntesse ki ez a névtár azon szegény és exponált egyházainkat, melyek más felekezetek közé ékelve vonaglanak, hogy aztán minden más egyházzal szemben ezek legyenek úgy állami, mint közalapi segélyre ajánlva, mind addig, míg azok a velök együtt lakó más felekezetűekkel hasonló helyzetbe jönnek.

Hányszor, de hányszor kiáltunk a végvidékek eme féltett gyülekezeteiből s a mentő kéz sehol! A mai veszedelmes viszonyok között égetően szükséges annak a kerületi névtárnak kimutatni, — most, a mikor a népszámlálási füzetekből biztos adatokat kaphatni — hogy hol milyen az áradat, mely partjainkat szakgatja.

Más felekezetek így készítik névtáraikat, de mi csak haladunk mindig a régi csapáson!

Felsővégesi.

A „Lorántffy Zsuzsánna“ egyesület Nagykárolyban.

Folyó hó 7-én, vasárnap a „Lorántffy Zsuzsánna“ egyesület tagjait üdvözölhattuk városunkban. Eljöttek hozzánk, hogy programjukhoz hiven, terjesszék az önművelődést, hogy Nagykároly város közönségének bemutatassák azt a magas szellemi nivón álló estélyek egyikét, melyeket az egyesület rendezni szokott. Köszönötinket fejezzük ki fáradságukért!

De Nagykároly város közönsége is oly érdeklődést tanusított a felolvasó estély iránt, a milyent ritkán szokott tanusítani és hisszük, hogy az egyesület vezetősége teljesen meg van elégedve a sikerrel.

A „Régi Casino“ nagyterme szorongásig megtelt intelligens, uri közönséggel, mely tüntető tapsokkal és éljenzésekkel adott kifejezést tetszésének és meglegedésének a remekül sikerült program minden száma fölött.

Az estély a nagykárolyi dalegyesület énekével vette kezdetét, mely Réti karmester vezetése alatt precízül és kifogástalanul adta Horváth F. Ábrián „Könyörgés“ című férfikarát.

A második számot képezte Domahidy Istvánnak az egyület nagyérdemű elnökének megnyitó beszéde, mely szó szerint következőleg hangzott:

Mélyen tisztelt Társaság!

Távol tartva magunkat a politikai és hivatalos világ hullámzásaitól, odahaza fészkeink lomtarába zárva mindent, a mi önző és anyagi, — megtisztult és magasabb fogalmaknak áldozva ragadtuk meg az alkalmat, hogy Önöket kedves otthonunkban üdvözöljük, — betörjünk szentélyeikbe és keressük föl ott szívöknek és lelköknek hazafias, vallásos és erényes pozícióját, hogy visszhangot nyerhessünk onnan szent törekvéseink megvalósításának érdekében.

A mint hiszem, ugyanis, tudomással méltóztatnak birni a felől, hogy körül-belől másfél évvel ezelőtt első sorban eszmecsere útján, később felekezetünknek nagyobb testrészeiben kifejezést nyert azon eszmének öhajtott megvalósítása, hogy Szatmár szab. kir. városban a protestáns nőnevelő intézet bővítették ki még két felsőbb osztály létesítésével, a melynek folytán a növénydekek tanítónői vizsgákat tehessenek s ez által az előre törő és szellemi igényeknek megfelelő szegényebb sorsu leányok is pályát nyerhessenek a közoktatás terén.

A vallásos érzelem, nemesítő erkölcsök fejlesztése és a közérények ápolása iránti fogékonyság csakhamar oly tekintélyes arányban nyilatkozott meg felekezeti tagtársaink részéről, hogy azon jelige alatt: „Segíts magadon, az Isten is segít“ — elhatároztuk egy egyület megalakítását, — melynek női és férfi tagjai fölösztva társadalmunk rang, faj és valláskülönbség nélküli rétegeibe igyekezzenek megtestesíteni eszményünket. Czimet kerestünk, mely varázserőt kölcsönözön törekvéseinknek, s midőn történelmünket föllapoztuk, megállapodtunk egy oly név fölvetelén, melynek viselője a maga korában minden tényeiben fejedelmileg ékeskedett. Mondanom sem kell talán t. Társaság, hogy e halhatatlan nevű nemtője felekezetünknek a nagy Lorántffy Zsuzsánna volt, kinek követendő példáját nagyban és kicsinyben kérjük, várjuk és követeljük hazai társadalmunk azon részétől, hol a nagy, szép és nemes tettek iránti buzgalom ma is hallhatóvá teszi a romlatlan szívek hangosabb dobogását.

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim! Ugy fogtuk föl hivatásunkat, kik az együletbe beléptünk, hogy tőlünk telhetőleg terjesztjük az eszmét és missionáriusok leszünk s a siker megvalósításának érdekében megindultunk mint lavina a még kopár szírtől termékeny és fogékony kebleket vonzva magunk után, míg velök s csak is velök céljaink délpontját megközelíthetjük; és ezen elhatározásunk első célpontja Nagykároly város és vidéke volt, hol, hogy e mai napon oly előzekeny szívességgel fogadtak bennünket, fogadják érte hálás köszönetünket, annál is inkább, hogy felekezeti különbség nélkül van szerencsém üdvözölni a mélyen tisztelt közönséget.

Mélyen tisztelt Társaság! a Lorántffy Zsuzsánna egyesületnek Szatmár szabad kir. városában és e megyében élő tagjai érezzük ez idők szerint azt, hogy ha valaha, most álljunk őrt mindnyájan felekezetiségünk érdekében. Mert míg 1848-ban őseink átértve felekezeti különbség nélkül a kor szellemét, mesteri kezekkel rakták le alapköveit a 48—20-ik t.-c.-ben a valódi szabadság, egyenlőség és testvériség elveinek s a felekezeti életben is, s a Krisztus alapigéiben gyökerezett elveket megtestesítették: ma a 20-ik század kezdetén fájlalva tapasztaljuk, hogy megtorlás nélkül hangoztatnak közhelyeken némelyek oly tanokat, melyek visszavezetni igyekeznek hazánkat a múlt sötét századok világába.

És ha őrt állunk t. Uraim felekezetünk ezen vál-

ságos korszakában, — őrzállói leszünk egyttal hazánk emberi jogrendjének, őrzállói szabadságunknak, alkotmányunknak, illetve az ország jól fölfogott érdekeinek. S mert mindezeket egyttés erővel és egytértéssel tehetjük, appellálva katólikus véreink hazafiságára és méltányosságára, a belnyugalom megörzése végett öket is meghívjuk a klerikalismus retrográd irányu működésének agyontiprására.

Azért t. Uraim és Hölgyeim! E két város között, melyek nagy megyénk emporialis pontjai, éleszsűk föl a delejes áramot, kössük össze öket társadalmilag és kössük össze felekezetileg! Az áramnak telepei sziveinkbe fészkeljenek és minden szál megrezzenésre adjunk egymásnak testvéri visszhangot! Így egyttésen működve, érzem, hogy villámtoók leszünk és megtörjük a reactiót, így egyttésen működve a vallás, erkölcsiség és szellemi élet fejlődhetése végett anyagi erőink is gyarapodni fognak és eredményeket mutathatunk fel s faradozásaink után áldani fog bennünket az utókor, ha a közművelődés érdekeben csak parányi áldozatokat hozunk is nem egyedül felekezetünk érdekeben, miután tantermeink ki lesznek nyitva felekezeti különbség nélkül minden tisztességes növendék előtt.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Azzal zárom beszédemet, hogy porszemekből alakulnak a hegyek és cseppeköl a tengerek! Azért ismételen fölkerem Önöket egytünk támogatására és ismételt üdvözetem mellett a társas-estélyt megnyitom.

Az érdekes beszéd mindvégig lekötötte a hallgatóság figyelmét, higgadt, tárgyilagos hangjával, nemes egyszerűségével s a köztisztelet és becsülésben álló elnöknek igazán megérdemelt elismerést juttatott.

IRODALOM.

Előfizetési felhívás „Kátémagyarázati imádságok című műre.

Régóta él már lelkemben a gondolat, hogy kilépek egy teljesen elhagyatott tere, s a száraz avar helyét zöldelő pázsittal fedem be: a heidelbergi káté ötvenkét Urnapja kérdéseinek és feleleteinek sorrendjében és gondolatmenetéhez alkalmazkodva, imádságokat írok vasárnap délutáni kátémagyarázatainkhoz, — olyan imádságokat írok tehát, a minők tudtom szerint először és utoljára a mult század első felében V. Pap István ünnepi imádságai közt jelentek meg. De V. P. I.-nak e műve már elévült, s alig-aligis volna megszerezhető.

Utóbbi néhány hónapom s abad órait e régi gondolatom megvalósítására használtam fel, s Isten segítségével immár megirtam s ki is adom e 106 imádságot.

Minden kátémagyarázathoz elő- és utóimádságot írtam ugyanis, de minden esetben úgy szerkesztve azokat, hogy a mely lelkészünk csak egy imádságot mond egy-egy kátémagyarázata alkalmával, néha tán legfentebb egy igeidő megváltoztatásával bármelyik imádságot is egészen jól használhassa, s az ilyen lelkész kétszer mehet végig az 52 Urnapon ezekkel az általam írt imádságokkal. Két imádságot pedig azok számára írtam, kik az első Urnapot megelőző vasárnap délutánon, a kátémagyarázatok megkezdése előtt esetleg egy bevezető beszédet szeretnek és szoktak a kátéről, a kátémagyarázatnak a gyülekezeti hitelet fejlesztésére fontos voltáról, vagy más idevágó, ilyen kérdérről tartani.

Imádságaimon az egyszerű, a meghamisítatlanul erős kálvinista hit és meggyőződés fénye vonul keresztül. Rövidek azok valamennyien, s írásuk közben minden egyébre törekedtem, csak a szoros értelemben vett művészi kivitelre nem. Egyszerű, világos, mesterkéletlen hangon írt imádságok ezek. Bármilyen nehéz volt is egyes hittani vagy erkölcsi tételeknél megtennem, de sohasem elmélkedem, hnnem törődött lélekkel, hitben és igazságban mindig Istenhez beszélve, folyton csak imádkozom.

Ezennel előfizetést hirdetek ez új imakönyvemre. Szép nagy betűkkel jó papíron, f. évi március 10. előtt szétküldöm azt az előfizetőknek.

Előfizetési ár füzve 3 korona 10 fillér, kötve 3 korona 60 fillér, mindenik esetben bérmentes szétküldéssel. Az előfizetési pénzeket lehetőleg f. évi január 31-ig kérem hozzám, nevemre beküldeni (Debrecen, Péterfia-u. 8. sz. a.)

Kérem egyházunk tagjait, első sorban természetesen a lelkész, segédlelkész, hittanhallgató urakat e határozottan csak kálvinista imakönyv támogatására.

Debrecen, 1903. január 12.

Csiky Lajos,
theol. akad. tanár.

„Szabadelvű vallásos gondolkozás a XX-ik század kezdetén.“ Angolból fordították az unitárius lelkészek és tanárok . . . Kolozsvár. Nyomatott Gámán Janos örökösénél 1902. Ára 3 korona. „Három világ-rész és tíz ország jeles gondolkozói eszmevilágával és vallásos tapasztalatával“ ismertet meg ez a mű. Ezzel a kijelentéssel ajánlotta valaki figyelmünkbe ezt az irodalmi dolgozatot. S igaza volt! E könyvben a „három világ-rész és tíz ország“ hírneves gondolkozóinak igen érdekes csoportozatával találkozunk. Megértésére azt szükséges tudni, hogy 1901-ben május végén „az unitárius s más szabadelvű vallásos gondolkozók és munkálkodók nemzetközi tanácsa („The international Council of unitarian and other Liberal Religious Thinkers and Workers“) Londonban ugynevezett első de ezután 2—3 évenként felváltva különböző országokban rendezendő közgyűlést tartott s erre az angol unitáriusok meghíván mindazokat, kik bármely egyházhoz tartozzanak, vagy egyházon kívül vannak, de hajlandók egybegyűlni a vallás lényegének tanulmányozására: a világ különböző részeiből e gyűlésen nagyon sokan vettek részt, kevés kivétellel mind olyanok, kik kisebb-nagyobb mértékben már azonosították magokat a szabadelvű állásponttal. Tehát nemcsak unitáriusok szerepeltek ezen a közgyűlésen, hanem mások is, kik a vallásos eszme tisztázására magokban kedvet és hajlamot éreznek. Az ezen gyűlésen tartott beszédek és felolvasásokból egy-néhányat lefordítva mutatnak be a fenti című mű összeállítóit, melyekre nézve *Ferencz József* unitárius püspök az „Előszóban“ maga azt jegyzi meg: „Nem mondom, hogy mi mind aláírjuk s feltétlenül a magunkévá tesszük a felolvasásokban foglaltakat.“ Természetesen mi még kevésbé mondhatjuk; sőt igenis hangsúlyozzuk, hogy a dogma nélküli keresztyénségnek nem léven barátai, a felekezetiellen és m gis vallásos irányt megérteni is alig tudjuk. Nagy mélységek s alig meg-hágható csucok választanak tehát el bennünket a kaffionális korlátokon túl mozgó szabad gondolkozóktól; de azért e könyvet illetve az ebbe felvett beszédeket mégis nem mindennapi élvezettel olvastuk. Dr.

Pfleiderer Ottó „korunk vallási válságáról“; Dr. *Drámond Jakab* „az élet lelki tényezője és a modern materializmusról“ *Reville Janos* „a szabadelvű protestánsoknak a katolikus népek között való missziójáról“ értekeznek. Olyan nevek ezek, melyek már magokban véve érdeklődést keltenek. Különben összesen 18 beszéd és felolvasás van e könyvbe összegyűjtve, angol, német, olasz, francia, holland, orosz stb. nemzetiségű tudóstól. Megérdemli a mű a megvételt és átolvasást. Kapható Stein János és Gibbon Albert könyvtárusoknál Kolozsvárt és Józán Miklós unitárius lelkésznel Budapesten, IV. Koháry u. 4. sz.

„**Bibliai Képek**“ cím alatt a múlt év végén jelent meg Sz. Kiss Károly lelkész társunk bibliamagyarázatainak II-ik kötete. E kötet 52 magyarázatot tartalmaz, melyek között alkalmiak is vannak. Van 4 nagypénteki, 2 husvét, 1 adventi, 2 böjti és 1 hadgyakorlatok idejére írott magyarázat a kötetben. Ezekon kívül a mózesi 10 parancsolat közül az 5 első van feldolgozva; a többi közönséges, már t. i. olyan értelemben, hogy akármikor használhatók.

Szerző nem minnél tartja meg a szorosán vett magyarázati módszert s néhol, mint pl. az alkalmiakban, elmékedésekbe megy át, minek követekeztében a kidolgozás predikációszerűvé fejlődik, amit különben mutat a részekre osztás, a dispozió és elismeri maga a szerző is. Ez azonban éppen nem szolgál hátrányára a műnek, még kevésbé a használhatóságnak.

Egyébként az előadás mindenütt tiszta, világos: nyelvezete egyszerűen sima, folyékony s bármely gyülekezet által is könnyen megérthető. Látszik, hogy az író e téren sem „homo novus“ és a gondolatok kifejtésénél a sobasem ütközik nehézségbe.

Nem egymásból folyó s e szerint a bibliai részeken foglaltaknak analomig vitt fejtegetései ezek, hol az érdektelenebb részletekkel való foglalkozás esetleg lankasztólaga hatna a figyelemre; de mint a kötet címe is jelzi: egyes megkapóbb képek a szent könyv végtelen mezejéről, melyek mozaikszerűleg mutattnak be a hallgatóságnak, röviden, tömören, a hatásadászat célzata nélkül.

A könyv nyomása tiszta és szép kiállítású.

A gyakorlati lelkészet körében nagyon számottevő munka ez, mely méltán kér helyet a Garzó „Gyakorlati bibliamagyarázatok“ című műve mellett. És a már nagyon megszokott vasárnap délutánonkénti kátémagyarázatok rendes hallgatóira üdítőleg hat egy-egy ilyen magyarázat felhasználása időszakonként és ez a kifejezésem a tapasztalaton alapul. Mindezekért, midőn szerzőt arra kérem, hogy csak folytassa — e művet melegen ajánlom lelkész társaim figyelmébe.

Kapható szerzőnél Nagy Igmádon. Ára: 5 k. (N. K.)

„**Képek az ausztriai evangéliumi mozgalomból**“. Írta: Veress István ev. ref. lelkész. Ez az érdekes és korszerű tanulmány lapunk a „Debreceni Protestáns Lap“ múlt évi folyamának „Külföld“ című rovatában jelent volt meg. Most pedig külön (40 oldalas) füzetben is kiadta szerzője. Kapható az írónál Réven (Biharvármegye). Egy példány ára 40 fillér. De a ki 10 példányt rendel, az ráadásul egy ingyen példányt kap s ez esetben a postaköltséget szerző fizeti. Ajánljuk e füzetet lapunk olvasóinak becses figyelmébe. A mi viszonyaink olyanok, hogy lelkészek munkálkodása érdeklődést rendszeren csak lelkészek körében kelt. A

honnán Veress István is főleg lelkész társainál keresi a támogatást. Ő becsületes munkáján kívül az anyagi áldozattól sem riadt vissza s a támogatást annyivalinkább megérdemli, mert a füzetekből bejövő tiszta jövedelmet a Nagyváradon felállítandó prot. tanítónőképzőintézet javára ajánlotta fel.

KÜLFÖLD.

Francia egyházi szemle.

A francia nemzet minden rétege a kongregációk ellen hozott és szigorú következetességgel végrehajtott törvények hatása alatt áll napjainkban. A közvélemény már mint befejezett tény tekint a szerzetes iskolák bezárását, legfőlebb még csak olyan törekvések foglalkoztatják a közvéleményt, melyek a megkezdett uton tovább akarnak haladni, s a végső consequentiákat is szeretnék levonni.

Ugy látszik azonban, hogy a szerzetes iskolák bezárása még más igen messze kiható következményekkel is fog birni. Egy új eszme vettetett fel: az állam és egyház elkülönítésének eszméje. A francia nemzet tulnyomó része elérkezettnek látja az időt ennek a megvalósítására. „Sabad egyház a szabad államban!“ ez a jelszó!

A Figaró szerkesztője kérdést intézett a protestáns felekezetek kiváló embereihez, hogy helyeslik-e az állam és egyház elkülönítésének a tervét. A református Gout Ágost szerint „a reformátusok nyerne az elválasztással, mert az állam által kultuszcélokra adott másfél milliót közadakozásból is elő teremthetik, s ennek fejében az államtól függetlenül élneek. Majd így folytatta: „Ha Franciaországban a Bossuet és Pascal szellemi hagyományával alakulna a katolicismus az államtól való elválasztás után, akkor én nagyon boldog volnék, ha törekvéseinket az övékkel egyesíthetném.“ A szabad egyház és lutheránus egyház kiváló emberei is az elválasztás mellett nyilatkoztak. Monod meg hivatkozott arra a tényre, hogy a francia ref. egyház egyetemes gyűlése már 1872-ben kimondta, hogy az állam és egyház elkülönítését óhajtja. Sőt a múlt évi egyetemes ref. gyűlés is 41. számú határozatában ezeket mondja; „Elvárva az állam és az egyház elválasztását, melyet elvileg helyesel s meg lévén győződve arról, hogy ha ez bekövetkezik, a hívek megfogják tenni kötelességüket, de beismervén, hogy ez súlyos forduló pont lesz: az egyetemes gyűlés felhívja az egyházakat, hogy előre foglalkozzanak mindazon eszközökkel, a melyek ezen esetben fennállásukat és jövőjüket biztosíthatják.“

Pédézert meg abból a szempontból szól hozzá a kérdéshez, hogy ő mint jó francia állampolgár helyeselheti-e az elkülönítést. Attól, úgy mond, nem fél, hogy az elkülönítés után a protestánsok az állammal ellentétbe jöjjenek, mert a francia protestantismus az állammal soha politikai ellentétben nem volt. De másképpen van a katolikus egyházzal szemben, mely erősen szervezett és fegyelmezett papsággal bíró külső egyházfő alatt áll. kit csalhatatlannak nyilvánítottak s a kinek a hatalma még mindig nagy. A mostani zavaros viszonyok közt nem tudja, hogy óhajtja-e a szétválasztást, de azzal tisztában van, hogy mint jó francia állampolgár fél tőle.

Nemde jellemző megkülönböztetés a katolikus és protestáns állampolgár között?

Hogy a francia állami iskolák vallásos oktatása milyen gyarló, arra nézve egy érdekes esetet lehet felhozni. Egyik kisebb faluban egyik tanító tulbuzgó, fanatikus katolikus szellemben nevel, s a katolikus imákat még a protestáns gyermekekkel is elmondítja. A másik tanító ugyanazon faluban szabad gondolkozó lévén, gúnyolja a vallást, s nyíltan beszél a gyermekek előtt is, hogy ő Istenről azért nem szól, mert maga sem hiszi. A vallásos oktatás hiányát már az állam is észrevette, s egy nem régen e tárgyról tartott értekezlet megállapította, hogy a mostani francia elemi iskoláknak nincsen sem erkölcsös sem erkölestelen jellemvonása, hanem azok pusztán csak a szellem ébresztői és a gondolkozó képesség fejlesztésére szolgálnak. Szükséges volna szerintük is, hogy olyan erkölcsi nevelést adjanak az iskolák, a mely a vallásitanítást pótolni képes legyen. A kormány különben erélyes rendszabályokkal küzd az erkölestelen iratok és képek terjesztése ellen is.

Egyik katolikus lap a protestánsok hibáit fejtegetve, azt mondja, hogy a protestánsoknak az a legnagyobb hibájuk hogy azt hiszik, hogy ők csalhatatlanok. „Minden protestáns egy egy pápa, minden pápa pedig azt hiszi, hogy ő csalhatatlan és ennek az a következménye, hogy egy protestáns sem engedi meg, hogy ő csalhatatlan legyen. Minden protestáns mélyen meg van győződve, hogy csak neki van igazsága, és hogy a világ csak 1517. óta kezdett okos lenni.” Erre feleli egyik református lap: „Igaz van, mikor azt mondja, hogy a protestáns ember magát csalhatatlannak tartja, de elfelejti, hogy a protestáns embernél az közvetíti az állítólagos csalhatatlanságot, hogy kezében van a biblia. És ez változtat kissé a dolgon, mert a biblia kívül nincs csalhatatlanság.”

Különben a katolikus lap még a következő jellemző nyilatkozatot is teszi:

„A protestánsok intelligensek, iparkodók, gazdagok, jólétnek örvendők, többségük pedig jó hazafi. A ki ezeket, feltéve, hogy keresztül tudná vinni, Afrikába akarná eltávolítani, vadállat volna, mint XIV. Lajos. Nem kell azokat sem megégetni, sem felakasztani, sem száműzni. Csak nem kell őket pártfogolni, ennyi az egész!”

Említettem egyik előző cikkemben, hogy Korzika szigetén a protestánsok rohamosan hódít. Aullene város előljárási nem régen a francia közoktatási miniszterhez intézett kérvényében következő ítéletet mondta a katolikus egyház felett: „Tekintettel arra, hogy:

1. A katolikus egyház tanításai a józan észszel ellenkeznek,

2. Mi, továbbá nejeink és gyermekeink helytelenítjük ezen tanításokat és nem látogatjuk többé a katolikus templomot,

3. A protestánsok tanításai megfelelnek a mi nézeteinknek: kérjük a belügy-, és a közoktatásiügyi miniszter urat, hogy Aullenenek a katolikus papi állását szüntesse meg, s helyére protestáns predikátort nevezzen ki.”

Az evangélikus társaság rendszeres munkálattal kezdi meg téli működését. A bizottság összeállította programját, melynek vezéreszméi: a szenvedések és a szenvedések okai elleni küzdelem. Körülbelül 50 pontban sorolja fel az ezekre vonatkozó tetteket. Ilyenek: a diakonusi intézmény, jótékony előadások, sor-

solások, hangversenyek, iparos tanoncok felett felügyelő társaságok, fogyasztási társulatok (melyeknek célja a hitelben történő vásárlás meggátolása), takarékoskodási szellem ápolása, egészséges munkálakások létesítése, kórházak, sanatoriumok létesítése, foglyok gondozása, elhagyott gyermekek erkölcsének megővése, az erkölestelen irodalom elleni küzdelem, alkoholizmus és dohányzás elleni küzdelem, szerencsejátékok, löversenyek, bikaviadalok kiirtása, a nők társadalmi helyzetének tárgyalása, ifjúsági egyesületek, olvasó népkönyvtárak létesítése, a katonák lelki gondozása, vasárnap megünnepelése, a városi lakosság szaporodásának s a vidék néptelenedésének következményei, a protestánsok védelme a katolicizmussal szemben, a hitetlenség elleni küzdelem, háboru a háboru ellen, vagyis a béke liga stb.

Az evangélikus társaság központi bizottságához intézendők az egyes egyházak megkeresései a program egyes pontjai felett tartandó felolvasások ügyében, ugyanide küldik ajánlataikat azok, kik felolvasni hajlandók.

A programból kiszakított fenti néhány pont is eléggé engedni sejtetni, hogy a francia protestánsok olyan foku egyháztársadalmi tevékenységet fejtenek ki, hogy arra mi magyar reformátusok talán némi szégyenérzet nélkül nem is gondolhatunk, mert valljuk meg az igazat, mi nálunk ahhoz képest semmi sem történik!

Az evangélikus számára újabban Corréze nyílt meg, a hova nem tudnak elég evangélistát küldeni, mert nincs elég anyagi erő hozzá. Az evangélikus társaság nagyon jellemzően „vészkiáltást” tesz közzé, melyben adakozásra hívja fel azokat, kik az evangélikusok iránt érdeklődnek.

A diakonusi intézmény ügyében Lilleben kongresszust tartottak. A jelentésekből kitűnt, hogy 264 francia egyháznak összesen 347 jótékony egyesülete van, ezek közül 122 diakonusi intézmény, melyekben körülbelül 3000 diakonusi működik és ellátnak 2050 árvát és körülbelül 10,000 szűkölködőt. Kimondta a kongresszus, hogy „a nőknek az egyházi szolgálata a keresztyén egyházban való ébredésnek lényeges feltétele, s a diakonusi intézmény a lekipásztor felügyelet alá helyezendő. A protestáns diakonusi intézménynek az ősi diakonusi intézményt kell mintaképül venni. Az olyan egyház, mely ezt a kötelességét elhanyagolja, nem érdemli meg, hogy keresztyénnek neveztesse.”

A francia parlament a múlt évben elfogadott egy javaslatot, mely szerint az akadémia mondjon véleményt az egészségre kártékony szeszes italokról, hogy azoknak gyártását a parlament eltilthassa. Lombroso állítása szerint egy 20 éves teljesen józan fiatal ember átlag 44 évi életre számíthat, holott a szeszes italt mértéktelenül élvező fiatal ember átlag csak 22 évet él. Felemlíti azt is, hogy a büntények száma szoros összefüggésben van a szeszes italok élvezetével. Van pl. Amerikában egy város, melyben évek óta nem volt egyetlenegy büntény sem, pedig lakosságának jó részét a munkások teszik. De itt szeszes italt csak gyógyszer-tárakban lehet kapni orvosi receptre.

Páris mellett egy sanatoriumot nyitottak meg az alkoholizmus betegei számára, melybe az önként jelentkezőket csak bizonyos írásbeli kötelezvény aláírásával veszik fel. A feltételek között legelső, hogy többé egy csepp szeszes italt sem fognak inni.

Barcsa János.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Levél a szerkesztőhöz!** Nagytiszteletű szerkesztő ur! A „Debreceni Protestáns Lap“ 2-ik számából a „Különfélek“ rovatában olvasom, hogy e hó 4-én a debreceni presbyterium egyhangú lelkesedéssel erősítette meg a lelkészi kar amaz előterjesztését, hogy a theol. ifjuság a Kossuth-utcai és Ispotály templomokban, a csapókeri és Bethlen-utcai iskola teremben a téli hónapokban minden 2-dik vasárnap d. u. 2 órakeresztéses összejöveteleket tarthasson. Megvallom, hogy a mint a hirt elolvastam, sajtóhibára gondoltam. De tegnap Debrecenben lévén dolgom, egy presbyter atyámfival a debreceni dolgokról beszélgetve, arról győzött meg, hogy sajtóhibáról szó sincs, mert az valóság, hogy ezután minden második vasárnap a két kül templomban vallásos összejöveteleket fognak tartani, — ének, imádság, bibliai magyarázat felolvasás szavalat stb. másorral. Hát kérem ez mind nagyon szép dolog! De kérdem a d. u. rendes istentisztelet hol és mikor lesz tartva? Vagy ezek fogják pótolni a d. u. rendes istentiszteleteket? Mindezekből azonban ne méltóztassék azt következtetni, mintha én ellensége volnék az ily vallásos összejövetelek tartásának — sőt azt, a hol a körülmények megengedik, a vallásos érület ápolására szükségesnek tartom. Am de nem a templomi istentisztelet megnyirbálására. Istentisztelet és a célba vett összejövetel két különböző dolog! Ugy vagyok értesülve, hogy az értekezlet abban állapodott meg hogy ha e vallásos összejövetel az egyháztagnaknál visszatetsztést szülne, be lesznek szüntetve már t. i. a templomokban. De kérdem ezek dacára is összeegyeztethetőnek véli e nagytiszteletűséged a célba vett tervet rendtartásunkkal s egyházi törvényünkkel? Vegyük, hogy ez összejöveteleket a közönség megkedveli, de hol a biztosíték, hogy p. o. egy-egy szavalat után nem fogja-e tetszését taps és éljenben nyilvánítani? S ha igen, helyén való dolog lesz-e ez templomban? Lehet, hogy egy ideig az ének, imádság, biblia-magyarázat, felolvasás, szavalat kielégíti a közönséget — de ezt majd meg-unva nem fog-e egyebet is várni? — Egy egy szólót, egy kis zongorát s megujrjázva a helyretyutyut mint egyik felolvasó estélyen nem is olyan régen!! Mindez egy teremben szép, jó a „mely erős, tiszta kálvinista vallásos érületet önt a nagy közönség szívébe,“ — de mindezeket jó kálvinista gyomor templomban be nem veszi — vagy ha igen, — a kálvinista lélek romlására. Engedjen meg nagytiszteletű ur, hogy mindezt elmondtam, lehet hogy én falusi pap el vagyok maradva a világtól s nem értem meg az újabb korszellemet. Kész tiszteletem nyilvánítása mellett vagyok nagytiszteletűségednek, Gálos-petriben, 1903. január 14. *Takács Zsigmond*, ev. ref. lelkész.

* * *

Helyeslem levéliró álláspontját. Az 1897-ik év elején. — ha jól emlékszem, január havában a budapestiek hasonló vállalkozását a „Debreceni Protestáns Lap“ hasábjain már elítéltem. Ismétlésekbe bocsátkozni nem akarok, de a mit akkor elmondtam, ma is vallom. A templom legyen templom. Különben, arra az értekezletre, melyen e kérdés felett Debrecenben döntöttek, én meg sem voltam hívva. Csak a lapokból vettem hirt én is a határozatról. Annyit azonban tudok, hogy a theologus ifjak eredetileg nem is a templomban tervezték e vallásos „estélyek“ tartását, hanem egyes iskolák-

ban. És ehez a tervhez én is örömmel hozzá járultam. Hogy került a sor a templomokra és éppen a vasárnap délutáni istentiszteletek idejére, — nem tudom. De abban bizonyos vagyok, hogy ez a dolog ilyen fordulatot nem a theologusok kezdeményezésére vett. Nagy baj az, hogy egyházi törvényeink e tekintetben nem elég határozottak. A 27. §. 2. pontjában a presbyteriumnak kötelességévé van ugyan téve „*örködni a felett hogy, — a templomok egyházi célok kivül más célokra ne használtassanak*“ de ez olyan tág kapu, melyen a templomokba akár „az egyházi cél“ bálók is bevonulhatnak. A legközelebbi zsinattól szigorubb körülírást várunk! *Szerk.*

— **Munka mindenfelé.** Szatmár vidékéről vesz-
szük a hirt, hogy egyik szatmári heti lapnak a szerkesztését a *lázari*, — Szatmár szomszédságában fekvő — kis egyház munkás lelkipásztora *Bottyán Pál* vette át s noha ez a lap társadalmi jellegű, a mint eddig megjelent számjaiból látjuk, a buzgó szerkesztő kiváló érzékkel bír arra, hogy hasábjain a református közérületnek szószólója legyen. Különben arról is van tudomásunk, hogy szerkesztő barátunk t melegen támogatja *Biky Károly* esperes s szatmári ev. ref. lelkész is. Áldás és siker kísérje nemes törekvésüket s az Isten adjon nekik lelki erőt a biztosan bekövetkező gán-
csok és roszakaratu kikezdések leküzdésére.

— **A tanítók társadalmi helyzetéről és képesítési fokának emeléséről** a D. P. L. f. é. 2-ik számában írott cikkemre vonatkozólag félreértés kikerülése végett már előlegesen kijelentem, hogy a tanítóképző intézetekbe a — felvételt vizsga alapján — való felvételt megengedő intézkedés eltörlését (és semmi mást nem) sürgető javaslatommal kapcsolatban csakis a mai törekvések ismertetése végett felhozott „egységes tanítóképesítés“ alatt semmi szin alatt nem azt értem, hogy felekezeti autonomiánkat az állam a tervezett országos tanítóvizsgáló bizottságoknak ránk való erőszakolásával megsemmisítse. Én az egységes képesítési fok biztosítását minden felekezeti tanítóképzőivel szemben el-
rethetőnek vélem a nélkül, hogy a felekezetek autonómiaja csorbát szenvedne. Erre vonatkozó nézeteimet különben legközelebb ki fogom fejteni e lapban. *Baresa János*.

— **A tuberkulosis ellen való küzdelem.** Ujabb időben nálunk Magyarországon üdvös mozgalom indult meg a tuberkulosisban megbetegedettek gyógykezelésére. A legjobbainak állanak a mozgalom élén s a társadalom segedelmével emelnek megfelelő épületeket alkalmas helyeken s rendeznek be szanatoriumokat a veszedelmes kór legyőzésére. A mint értesülve vagyunk, most hasonló mozgalom indult meg Franciaországban. Aláírási ivatek bocsátottak ki s lelkes felhívásokban szólnak mindenkihez, hogy a nemes és emberies célra adakozzanak s kiki tehetségéhez mérten nyujtsón kezet a veszedelem megfékezésére. Az aláírási ivatekhez csatolt felhívásban el van mondva, hogy Németországban immár 64 ilyen sanatorium van, melyekben összesen 23,000 beteg gyógykezeltek, míg Franciaország csak 2 ilyen intézetet tud felmutatni. Említés tételik itt arról is, hogy *Gotteron* szenátor egy a hadügyministerhez intézett interpellatiojában azt a nyilatkozatot tette, hogy a tuberkulosisban a német hadseregben 3 év alatt 1300 ember halt el s ugyanazon idő alatt a francia katonák közül 10,000 ember. Különben a mozgalom élén *Brouardel* áll s egy névtelen aláíró a nemes célra 20,000 frankot jegyzett.

— **Konvertiták asyluma Poroszországban.** Az talán természetes s könnyen érthető, hogy mindenik

vallásfelekezet különösebb gondot fordít azokra, kik őseik vallását elhagyva, áttérnek. Hiszen az anyagi érdek mindenkor nagy szerepet játszott a tömegek vallásában s éppen nem volna nehéz kimutatni, hogy a *Pázmán Péter* nevével kapcsolatban álló magyarországi ellenreformáció is első sorban az egyesek anyagi érdekein sarkallott. Arról azonban nem igen sokan tudnak, hogy némely országokban a katolicismus a kebelébe — mint hivatalosan mondani szokták, — *visszatért* eretnekek számára ma is alapítványi menházakat tart fent s ezekben a konvertitákat kiváló figyelemmel őrzi és gondozza. Ilyen alapítványi menházról nálunk még eddig nincs tudomásunk; hanem igenis van ilyen Ausztriában sőt, a mint a legújabb hírekből látjuk, van ilyen „*Konvertitenstift*“ a protestáns Poroszországban és nevezetesen *Braunsbergben* az érmlandí püspök rezidenciájában. Ez az alapítványi menház azoknak a konvertitáknak, a kik az evangéliumi egyházból térnek meg, évenként és fejenként 150 márkát ad s eltők végéig szabad statiót. Könnyen érthető aztán, hogy a menház, mely a város végén egy magaslaton fekszik, mindig tömve van s leginkább külföldi konvertitákkal.

— **Egy érdekes szövetkezet az anyagi és erkölcsi nyomor enyhítésére.** Hannoverának egy jóra való kis községe (Aegidienkirche) az egyházszervezet terén egy sajátos s még a tevékenységhez szokott német nép előtt is merőben új, de annyira üdvösnek bizonyult intézményt honosított meg az 1891-ik esztendőben, mely csakhamar követésreméltó példa gyanánt magasodott ki a belmissió történetében s ma már a birodalom határain túl is hódít. Értjük a „*esaladapák szövetkezetét*“ („*Hausväterband*“). Abban a gyülekezetben ugyanis akkor összesen 1400 családapa volt s ezek közül többen, mint 1200-an arra vállalkoztak, hogy a sociális problémák megoldását a keresztyén erkölcs tan alapelvei szerint kísérik meg s bizonyosságot tesznek arról, hogy a társadalom azon a fundamentumon, melyet a Krisztus vetett meg, ma is boldog lehet. E célhoz képest a szövetség ügyeinek vezetését nagy általánosságban az egyházi előjáróság kezéi közé tévén le, ezt a kerületet 106 kerületre osztotta, minden kerület elére a családapák közül egy bizalmi férfit állított, kiknek nemesak kötelességek, hanem ambíciójuk, hogy a rájuk bízottak felett éber szemekkel őrkdvén, a hol valami bajt, erkölcsi vagy anyagi fogyatkozást vesznek észre, arról a szövetségnek azonnal jelentést tegyenek s az áldozatkész keresztyén felebaráti szeretet tüzenél úgy a társadalmi, mint a családi életem minden könyet felszarítsanak. Azért a szövetség tagjai gondoskodnak kicsinyekről és nagyokról egyaránt; munkát és tisztességes bért biztosítanak a dologtehetőnek, kenyeret és gondnélküli életet a dologképtelennek. És mert a lélek drágább mint a test, templomokban, úgy, mint vallásos estélyeken terjesztik az evangéliumi tudományt.

— **Beküldetett.** 15025B./1902. Jelentése a kebel-beli irattári hivatalnak, mely mellett nyomtatvány útján elkövetett rágalalmazás vétsége miatt terhelt Kálmán Farkas elleni ügyre vonatkozó iratokat betérjeszti. Végzés. Kálmán Farkas ellen sajtó útján elkövetett rágalalmazás miatt megindított bünvádi eljárás a B. P. 277. §. alapján megszüntetett. Mert: László Albert főmagánvádó a vizsgálat befejezését közlő értesítéstől számított 15 nap alatt sem vádiratot be nem nyújtott, sem a vizsgálat kiegészítését nem indítványozta. Ennélfogva úgy tekintendő, mint a ki a vádat elejtette. Ennélfogva a panaszára Kálmán Farkas ellen megindított bünvádi

eljárást a vádtanács a B. P. 1., és 277. §. alapján megszüntette. Kelt a debreceni kir. törvényszék vádtanácsának 1902. évi december hó 31-én tartott üléséből. *Goldstein* jegyző. Tisztelettel tudatom t. lelkesztársaimmal, hogy László ur, az egyh.-kerületen túl, még a világi bíróságnal is beperelt. Betérjesztett okmányaim alapján a vizsgáló bíró, az ügyet letette, most pedig a kir.-tszék így ítélt. Gyoma, 1903. jan. 14. Kálmán Farkas.

— **Egyházi beszédek.** A keresztre feszített Jézus két szózata. 7 böjti, egy márc. 15 iki s egy nagy-pénteki beszéd, 1 koronaért bérmentesen megrendelhető *egyedül* a szerzőnél *Révész Jánosnál*, Nagybánya, Szatmármegye.

— **Hogy nevelik ma a buzgó katolikusokat?** A „Magyar Állam“ január 10-én megjelent 7-ik számában a következő *vörös papirra* nyomott felhívást vetjük: „Felhívjuk különösen papi olvasóink figyelmét az Egyházi Közlöny újévi számára, nevezetesen annak kivételes, illusztrált drámai mellékletére, melyben a szerző remekül és megragadó módon állít elénk egy jámbor, egyszerű falusi plébánost, ki azonban a körülmények folytán válságos és tragikus helyzetbe sodortatik és a gyónási pecsét védelmében a maga egyszerűségében fonséges hőssé válik s alakja vonásról-vonásra nő egészen — a verpadig. E darabban az atheista és a katolikus világnézet gyönyörűen van egymással szembe állítva s az utóbbinak benső erkölcsi ereje fényesen domborodik ki. Ezt a remek darabot a múlt hetekben adták Párisban s óriási sikert aratott. Az Egyházi Közlöny megszerezte a magyarra fordítás kizárólagos jogát és most meglepi vele olvasóit. Az „Egyházi Közlöny“ kiadóhivatala (Budapest, VIII. Esterházy-utca 15.) bárkinek szívesen megküldi ingyen az újévi számot a melléklettel együtt. Tessék kérni.“ Ime a roppant gond és figyelem a katolikus világnézet erősítésére. Megjelen valahol a világon egy katolikus szellemű irodalmi mű; ezt nemesak azonnal lefordítják magyarra, hanem ki is adják; nemesak, hanem külön vörös plakátokon hívják fel az ő-szes katolikus lapok olvasóik figyelmét arra a „Közlöny“-re, a hol ez a mű lefordítva megjelent s hívil adják, hogy bárkinek szívesen megküldik azt a művet *ingyen* (!) csak tessék kérni! Sapianti pauca! Ez reánk protestánsokra nézve nagyobb veszedelmet jelent 10 Majláth erőszakoskodásánál. Hát mi adnk-é olvasmányt hveink kezeibe . . . ingyen!?

— **Csudálat kép.*** Ez a levél a Mikháleis hegyén függ és senkit el nem hagy, a ki hozzá folyamodik; arany betűkkel vagyon írva és Szent Mihály arkangyal által küldetett oda. A ki ezen levelet meg akarja fogni, attól eltávozik és elfordul. A ki pedig le akarja írni, ahoz fordul magától és felnyillik és ez vagyon benne: a ki vasárnapokon dolgozik, az Istentől elhagyattatik. Így tehát megtiltom tinektek, hogy ti vasárnapokon ne dolgozzatok a ti jószágotokon, sem pedig semminemű munkát ne cselekedjete, hanem szorgal-

* Ezt az érdekes s a vallást babonával elegyítő kétségkivül pápista eredetű dolgot a kisujszállási főgymnasium érdemes igazgatója a következő magyarázó levél kapcsán küldte be hozzánk: „Nagytiszteletű szerkesztő ur! Talán mint-valláskérdési vagy mint nép-leléktani kérdés érdekelheti nagytiszteletűségedet a mellékelt írás. Én azt egy paraszt ember keze írásából másoltam le Gömörmegyében. Ott a katolikusok széltére, de a református ember is, — férfi, asszony egyaránt, — állandóan magánál, lehetőleg bal hóna alatt viseli ezt az írást. S a kinek megmutatja, az köteles leírni, s ugyanugy cselekedni vele, mert különben meghal. Nt. szerkesztő urnak st. Kisujszállás, 1903. jan. 16. Dr. Pallay Gyula.

masan templomba menjete és ájtatosan imádkoztatok, a ti bűneitekről el ne felejtkeztek és a ti vagyon-ságtokat a szegényekkel megosztátok és higyjétek, hogy én a Jézus Krisztus magam isteni kezemmel irtam ezt a levelet és tölem küldetett oda, hogy ne cselekedjetek úgy mint az esztelenek, oktalan állatok. A hétben hat napig dolgozzatok és a vasárnapot megüljétek. A templomba menjete ifjak és vének, ájtatosan az Isten szavát hallgassátok; ha ezt nem cselekszitek, úgy megbüntettek titeket háborúval, éhséggel, pestissel és drágasággal. Én parancsolom tinétek, hogy az én törvényemet megtartsátok és imádkoztatok a ti sok bűneitekért, hogy azok tinétek megbocsáttassanak. Senki más ne öljön, senki másról rosszat ne szóljon, háta mögött ne örvendezzete, a ti gazdagságtokkal ne dicsekedjete. És pedig a szegény embereket meg ne vesétek. Atyátokat, s anyátokat tiszteljétek, hamis tanubizonyoságot ne tegyete, úgy adok tinétek csendes békesseget. Aki ezen levelet nem hiszi, az el van hagyatva és szerencséje nem leszen, mert mondom tinétek, hogy én a Jézus-Krisztus magam tulajdon isteni kezemmel irtam. A ki ezt nem hiszi, az haljon meg.

— **Egyetemi alapítvány megváltása.** V. Faragó Ambrus, nagykőrösi birtokos azt az ajánlatot tette, hogy a protestáns egyetemre tett alapítványát, melyet annak megnyitása idejére kötelezett, kész megváltani 5000 korona azonnal való befizetésével. Az egyházkerület elfogadván az ajánlatot az 5000 kora. a nevezett alapító a kollégiumi pénztárba tényleg befizette. Vajha azok a többi alapítók is, a kik jó időre lehetetlen feltételek valósulásához kötötték ajánlataik befizetését, követnék a V. Faragó Ambrus szép példáját, a ki megmutatta azt, hogy nem csak mutogatni akarta áldozatkészseges hajlamát, hanem azt valóra is váltani.

Szerkesztői üzenet.

S. K. Nagy-Majláth. Hozzám intézett becses levelében több kérdést méltóztatik feltenni, melyek a következőkben vannak előadva: „Mult év dec. 30-án jelentkezett nálam két ev. ref. egyén azon kijelentést téve, hogy ők kilépnek az ev. ref. egyház kötelékéből s unitáriusokká lesznek. Ezen szándékuk egyetlen indokául kérdésemre a tul egyházi megterhelést hozták föl. Most már tisztelettel kérdem, hogy az egyházi adó teher alól való menekülés ily nyílt bevallása után az illető felekezet felveheti-e fagjai kötelékébe a kilépetteket; mert én adok nekik ily értelmű jelentkezési bizonyítványt; de meg a törvény értelmében addig senki át nem vehető a másik felekezetbe, míg azon felekezet iránti kötelezettségeinek, melyhez előbb tartozott, mindenben eleget nem tett; már pedig ezek a mult évi egyházi adóval is tartoznak. Ily körülmények közt érvényes-e jelentkezésük és ha nem, a mult évi tartozásuk kiegyenlítése után újra kellvén nekik jelentkezni, ez évre legalább egy negyed évet lehet-e számítani nekik, hogy megfizessenek.“ Válaszom: az 1-ső kérdés ez: az unitárius egyház felveheti-e kötelékébe azt a két embert, kik nyilván bevallják, hogy csak azért lépnek ki az ev. ref. egyházból, mert sokalják az itt viselt terheket? Igenis felveheti. Ez kizárólag az unitárius egyház dolga. A kilépést senki sem tartozik indokolni sem. Az érvényben álló 1868. LIII. t.-c. 3. §-a szerint elég, ha az illető erre vonatkozólag „szándékát“ jelenti ki egyházközségének lelkésze előtt. A 2. kérdésre: olyan törvény nincs, mely azt mondaná hogy „addig senki sem vehető be a másik felekezetbe, míg azon felekezet iránti kötelezettségeinek, melyhez előbb tartozott, mindenben eleget nem tett“; hanem igenis az 1895. évi XLIII. t.-c. 24. §-a ezt mondja: „A ki valamely bevett vagy elismert vallásfelekezetből kilép, köteles a kilépés idejéig

esedékessé vált egyházi tartozásait, annak az egyháznak melyből kilépett megfizetni.“ De ez a kilépést nem hátráltathatja; hanem a jelen esetben fennmarad az ev. ref. egyház joga azon a két emberen egyházi tartozásukat törvényes uton még a kitérés után is behajthatni de csak a *kilépés idejéig!* Miért? Mert azok azonnal be is lépnek egy másik bevett egyházba t. i. az unitárius egyházba. Egészen másképpen volna a dolog, ha felekezetnélküliek lennének! Ez esetben az 1895. évi XLIII. t.-c. 25. §-a szerint a kilépés idejét követő 5. naptári év végéig annak az egyháznak fizetnék esedékes rendes egyházi járulékaikat, a melyből kiléptek, tehát jelen esetben a nagy-majláthi ev. ref. egyháznak. A 3. kérdésre t. i. „érvényes-e jelentkezésük“? — feleletem az, hogy igenis érvényes! A 4. kérdésre „hogy legalább 1 évet lehetne-e számítani nekik“? a feleletem attól függene, hogy a helyi szokás szerint mikor válik esedékessé az egy negyed évi egyházi adó? De ezt nem tudom. Szerk.

T a r t a l o m j e g y z é k: Történelmi következtetések. Nagy István. — Tárcsa: Adatok. Zoltai Lajos. — Tanügy: A gyermekek erkölcsi megóvása. Barcsa János. — Közéletünk: Jobban értesült nyilatkozaton a tatarosi missió ügyében. Könyves Tóth Sámuel. — Az országos református tanáragyület központi igazgatóságának gyűlése. — Milyen legyen az új névtár. Felsővégesi. — A „Lorántffy Zsuzsánna“ egyesület Nagykárolyban. — Irodalom. — Külföld: Francia egyházi szemle. — Barcsa János. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályázat férfi-négyes karra.

A debreceni ev. ref. főiskola Kövesdy János kegyes alapító végrendelete értelmében ez évben a következő feltételek mellett hirdet pályázatot:

1. A darab szövege az ev. ref. egyház tanainak megfelelően; templomi istenitisztelek alkalmával előadható legyen.

2. A pályamű vezérkönyv-alakban férfi-négyes karra irandó; a szólamok külön kiírása szükségtelen. Lehet a darab strófikus, vagy átkomponált; ha strófikus, szövegül két versszaknál többet ne használjon fel, de előadási ideje ne legyen kevesebb három percnél; ha pedig átkomponált, öt percnél több időt ne vegyen igénybe. Az időmérték metronom szerint jelzendő. Legyen a mű dallamos, szabályos összhangzatu; nagyon nehéz ne legyen; a tenornál a-n felül, a bassusnál f-nél alább ne terjedjen. Minden pályamű orgonakisérettel láttassék el, de kívánatos, hogy orgonakiséret nélkül is előadható legyen. Magán-ének részek kerülendők.

3. A pályamű idegen kézzel írva, a szerző nevét rejtő jelíges levéllel ellátva (a jelíges levélben a szerző neve, állása és lakása jelzendő; a jelige a pályaműre is ráirandó) egy eredeti példányban és két másolatban 1903. július 31. napjáig alólírott lakására küldendő.

4. A szerzőnek a pályamű-bírószág csak egy tagjával megismertetése is a pályázók közül való kizárást vonja maga után.

5. A díjazott mű minden tekintetben a főisk. énekkar tulajdona marad.

6. A pályadíj 400 (négy száz) korona, melyet a főisk. pénztári hivatal a jutalmazottnak megküld.

7. A pályadíj csak abszolút becsü műnek adatik ki.

8. Utánnomás nem díjaztatik.

Kelt Debreczenben, 1903. január 14.

Mácsai Sándor,
a főiskolai énekkar vezető-tanára.
Szent-Anna-u. 29. sz.

Pályásat.

A nagy-bányai ev. ref. egyházmegyébe ke-belezett *rozsályi* egyház lelkész-tanítói állására pályázat hirdettetik.

Jövedelem :

Földben, terményben az 1894. évi jelentő iv szerint összesen : 800 korona.

Fizetés-kiegészítés 673 korona 81 fillér.

Tökesegély 140 korona.

Kötelessége a rendes lelkészi teendőkön ki-vül az iskolaszék által kimutatott osztályok tanítása.

Pályázati határidő folyó év február 25. mely ideig a felszerelt kérvények Bencsik István es-pereshez Nagy-Paládra lesznek be küldendők.

Elválasztott lelkész-tanító, bármely napon elfoglalhatja helyét.

Kelt Debrecen, 1903. január 12.

Kiss Áron,
püspök.

Pályásat.

A felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegyében levő zsurki ev. ref. egyház lelkészi állására, mely az egyházmegye osztályozása szerint III-ad osztályu (tehát 1600—2000 kor. jöved.) pályázat hirdettetik.

Az állás a választás megerősítése után azon-nal elfoglalandó.

A törvény és szabályok szerint felszerelt pályázati kérvények 1903. február 10-ig Göröm-bei Péter espereshez Nagy-Kállóba (postahely) küldendő.

Debrecen, 1903. január 12.

Kiss Áron,
püspök.

Az őszi és téli-idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.